

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

Diplomová práce

**Definice věci podle římského práva a její vliv
na
soudobé kontinentální právní řády**

Zpracoval: Lukáš Jindra

Plzeň 2024

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Lukáš JINDRA**
Osobní číslo: **R19M0147P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Definice věci podle římského práva a její vliv na soudobé kontinentální právní řády**
Zadávací katedra: **Katedra právních dějin**

Zásady pro vypracování

Obsah

1. Úvod
2. Historický náhled do římské jurisprudence
3. Pohled na věc v právním smyslu v době římské
4. Právní úprava věci na našem území
5. Současná právní úprava definice věci podle italského právního řádu
6. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

1. KINCL, Jaromír, Valentin URFUS a Michal SKŘEJPEK. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 978-80-7179-031-0.
2. GAIUS. *Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3.
3. KRÜGER, Paul, ed. *Justiniánské Instituce: Iustiniani Institutiones*. Přeložil Peter BLAHO, přeložil Michal SKŘEJPEK. V Praze: Karolinum, 2010. Fontes iuris romani. ISBN 9788024617497.
4. SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo v občanském zákoníku: komentář a prameny*. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-65-0.
5. BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. přeprac. vyd., (V nakl. Academia vyd. 1.). Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0243-x.
6. BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva: (ve třech fázích jeho vývoje)*. 2., přeprac. vyd. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0545-5
7. ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530* Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Jan Šejdl, Ph.D.**
Katedra právních dějin

Datum zadání diplomové práce: **22. března 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

Stanislav Balík

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Stanislav Balík

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 18. září 2023

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně, a v seznamu zdrojů jsem uvedl veškeré zdroje, které jsem pro svoji práci použil.

V Plzni, březen 2024

.....

Lukáš Jindra

Poděkování:

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Janu Šejdlovi Ph.D. za cenné rady, podnětné připomínky a vstřícný přístup, který mi pomohl ke zpracování této diplomové práce. Dále bych také rád poděkoval mé rodině a přítelkyni za podporu během celého studia.

Obsah

I.	Úvod.....	1
II.	Náhled do římské právní vědy.....	2
III.	Věc podle římského práva.....	4
	3.1 Dělení věcí podle římského práva.....	5
	3.1.1 Věci posvátné.....	6
	3.1.2 Věci zasvěcené.....	7
	3.1.2.1 Římskoprávní pohled na hrob.....	8
	3.1.3 Věci svaté.....	9
	3.1.4 Věci práva lidského – Res humani iuris.....	9
	3.1.4.1 Věci všem lidem společné.....	9
	3.1.4.2 Věci veřejné.....	10
	3.2 Další způsoby dělení věcí.....	11
	3.2.1 Věci hmotné a nehmotné.....	11
	3.2.2 Věci mancipační a nemancipační.....	11
	3.2.3 Věci movité a nemovité.....	13
	3.2.4 Věci užitelné a neužitelné.....	13
	3.2.5 Věci speciální a genericky určené.....	14
	3.2.6 Věci dělitelné a nedělitelné.....	15
	3.2.7 Věci jednoduché a složené.....	15
	3.2.8 Věc hromadná.....	16
	3.2.9 Součást věci a příslušenství.....	16
	3.2.10 Plody.....	18
	3.2.11 Věc ničí.....	19
IV.	Právní úprava definice věci podle vybraných právních pramenů.....	21
	4.1. Úprava podle Všeobecného občanského zákoníku (ABGB).....	21
	4.1.1 Historický exkurz.....	21
	4.1.2 Charakteristika Všeobecného občanského zákoníku.....	24
	4.2 Pojem věci podle ABGB.....	25

4.3 Rozdělení věcí podle ABGB	27
4.3.1 Rozdělení podle subjektu.....	27
4.3.2 Věci volné podle ABGB	28
4.3.3 Veřejný statek a státní jmění podle ABGB	29
4.3.4 Obecní statek a obecní jmění podle ABGB	30
4.3.5 Soukromý statek zeměpána	30
4.3.6 Rozdělení věcí dle jejich hmotné povahy podle ABGB	31
4.3.7 Věci hmotné a nehmotné podle ABGB	31
4.3.8 Věci movité a nemovité podle ABGB	32
4.3.9 Příslušenství věci podle ABGB	34
4.3.10 Věc hromadná (universitas rerum) podle ABGB.....	36
4.3.11 Věci užitelné (spotřebitelné) a neužitelné (nespotřebitelné) podle ABGB.....	37
4.3.12 Věci cenitelné a necenitelné podle ABGB	38
4.3.13 Extracomercialita v ABGB	39
4.3.14 Současná podoba ABGB.....	40
4.3.15 Shrnutí – římskoprávní vliv v ABGB	43
4.4 Německý občanský zákoník – stručný náhled.....	44
4.4.1 Vymezení věci podle BGB	45
4.4.2 Zvířata podle BGB	48
4.4.3 Věci zastupitelné a věci užitelné podle BGB	48
4.4.4 Podstatné součásti věci, pozemku a budovy podle BGB.....	49
4.4.5 Práva spojená s vlastnictvím pozemku podle BGB	50
4.4.6 Příslušenství věci podle BGB.....	50
4.4.7 Plody podle BGB.....	51
4.4.8 Shrnutí – vliv římského práva na BGB	52
4.5 Úprava dle současného českého občanského zákoníku	53
4.5.1. Nástin vývoje soukromoprávní úpravy na českém území.....	53
4.5.2 Vymezení věci dle občanského zákoníku	55
4.5.3 Člověk a věc v právním smyslu podle OZ.....	57
4.5.4 Pojetí zvířete dle OZ.....	58

4.5.5 Veřejný statek podle OZ	59
4.5.6 Plody a užitky	60
4.5.7 Věci hmotné a nehmotné	62
4.5.8 Věci movité a nemovité	63
4.5.9 Věci zastupitelné a nezastupitelné	65
4.5.10 Věci zužitvatelné a nezužitvatelné	66
4.5.11 Věc hromadná	67
4.5.12 Součást věci a příslušenství	68
4.5.13 Shrnutí – vliv římského práva na úpravu v současném OZ	69
V. Závěr	71
Resumé	73
Resumé	74
Seznam použité literatury	1

I. Úvod

Téma této diplomové práce nese název „Definice věci podle římského práva a její vliv na soudobé kontinentální právní řády“. Cílem této práce je především prokázat, zda v současné právní úpravě definice věci lze stále spatřovat prvky pocházející z římského práva, a porozumět tak lépe původu mnoha současných právních institutů, souvisejících s pojmem věci v právním smyslu, zahrnutých zejména mezi věcná práva.

Za účelem prokázání římskoprávního vlivu je v této diplomové práci využita komparační metoda, která začíná stručným představením klíčového právního předpisu a následným zkoumáním úpravy věci v souladu s tímto předpisem. Současně je v práci zdůrazněna paralela s římským právem. Struktura této práce je rozdělena do pěti hlavních částí.

Po této úvodní části zařazená druhá část má za cíl krátce představit základní římskoprávní prameny, ze kterých je možné čerpat poznání ke zkoumanému tématu. Těmito prameny jsou myšleny především Gaiovy Instituce a Digesta a Instituce císaře Justiniána. Tato část zároveň slouží také jako úvod ke druhé části.

Po představení základních římskoprávních pramenů se třetí část zaměřuje již přímo na samotnou úpravu věci a její rozdělení dle římského práva. Na úvod nutno dodat, že římské právo stojí především na kazuistickém pojetí konkrétních případů nežli na obecných definicích, na kterých jsou stavěny moderní kodexy.

Čtvrtá část je věnována úpravě věci ve vybraných právních předpisech kontinentálního práva. První pramen, o kterém je v této části pojednáno, je rakouský Všeobecný občanský zákoník, jehož význam lze spatřit hned v několika oblastech, mimo jiné i v tom, že se jedná o předpis, který byl velmi dlouho užívaný i na našem území. Dalším předpisem vycházející z římskoprávní úpravy, avšak odlišně pojaté od rakouské, je německý občanský zákoník. Třetím vybraným předpisem, o kterém je pojednáváno v této diplomové práci, je současný český občanský zákoník, v jehož rámci je mimo jiné krátce nastíněn také vývoj občanskoprávní kodifikace, která současnému zákoníku předcházela.

Pátá část této práce je poté věnována již závěrečnému shrnutí tématu, vyhodnocení předešlé komparace a vyzdvížení nejvýznamnějších bodů práce.

II. Náhled do římské právní vědy

Druhá část této práce se věnuje krátkému představení vybraných právních památek, pocházejících z období římského práva. Za nejvýznamnější právní památky, které se dochovaly do dnešní doby lze označit jednak Instituce římského právníka Gaia, a dále pak právní texty z období vlády císaře Justiniána, které bývají souhrnně pojmenovány *Tria volumina* (Tři svazky).

První zmíněné dílo jsou Instituce od právníka Gaia (*Gai Institutionum commentarii quattuor*, taktéž označovány jako *Gai institutionum libri quattuor*). O samostatném autorovi se téměř žádné informace nedochovaly, vyjma toho, že žil ve 2. století n. l. a za svého života se věnoval tvorbě textů a výuce. Kromě Institucí je Gaius autorem i dalších textů, např. komentáře k zákonu 12 desek. Obdobně nesnadné je určit také místo, kde tento autor působil. Z obsahu informací, které jsou o tomto autorovi známé je možné usuzovat, že se ve své době nejednalo o významného právníka či magistráta.¹ To však lze naopak také vyložit tak, že význam, který je Institucím připisován, se neodvíjí od osobnosti autora, ale vychází z kvality, kterou toto dílo přináší.

Gaiovy Instituce byly sepsány vědomě jako učebnice, skládající se ze čtyř knih, kde první kniha pojednává o osobách. Kniha druhá a třetí je věnována věcem a poslední kniha se věnuje ochraně subjektivních práv (žalobám).²

Další díla, která jsou pro poznání římského práva vrcholně významná, jsou Justiniánovy *Tria volumina* (Tři svazky), též označovány jako *Corpus Iuris Civilis*, což je souhrnné označení pro tři samostatné právní texty.³

Počátek Justiniánova kodifikačního úsilí spadá do roku 528 n. l., kdy tento císař pověřil první odbornou komisí vypracováním sbírky císařských nařízení. Výsledkem práce byl první *Codex Iustinianus* publikovaný 7. dubna roku 529 n. l., označovaný také jako *Codex vetus*, který se však jako celek nedochoval. Následně 15. prosince roku 530 n. l. císař Justinián rozhodl o nové kodifikaci, která by zahrnovala i dosavadní právo v podobě textů významných právních autorit. Tak

¹ GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3. Str. 13, 14, 19.

² Tamtéž str. 24.

³ Název *Corpus iuris civilis* použil francouzský humanista Dionysius Gothofredus při vydání z roku 1538. Viz BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. *Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. *Fontes iuris Romani*. ISBN 978-80-246-1749-7. str. 8.

vzniklo druhé dílo Tří svazků, *Digesta seu Pandectae* (řecky *Pandektai*, vřezahrnující), tedy sbírka pojednání o římském soukromém právu (vyjma dvou knih, která se věnují právu trestnímu) od klasických římských právníků. Na sbírce pracovala sedmnáctičlenná komise, v jejímž čele stanul právník Tribonianus, nositel funkce *questor sacri palatii*.⁴ Komise byla oprávněna do těchto textů zasahovat či je upravovat. Zároveň se na sbírce podílel i sám císař Justinián, který ze své pravomoci rozhodoval o rozporu některých ustanovení.⁵ Sbíрка se skládá z 50 knih, které se dále člení na tituly a dále na fragmenty.

Roku 530 n. l. došlo k sestavení další komise opět pod vedením Triboniana, která měla za cíl vytvořit učebnici práva, za jejíž předlohu sloužila učebnice římského právníka Gaia, s cílem provést reformu právnického vzdělávání. Podobnost lze spatřovat i v samotném členění obou učebnic. *Digesta* i Justiniánské Instituce byly zásluhou jejich autorů zpracovány za pouhé tři roky, a shodně nabýly účinnosti dne 31. prosince roku 533 n. l.

Po vzniku *Digest* bylo nutné revidovat i *Codex* z roku 529 n. l., aby byly odstraněny nesrovnalosti, které se posléze objevily mezi tímto kodexem a *Digesty*. Císař proto v roce 534 n. l. opět pověřil Triboniana přepracováním původního *Codex vetus* a ještě téhož roku byl publikován nový *Codex Iustinianus repetitae praelectionis*, který nabyl účinnosti 19. prosince 534 n. l.⁶ Tím byla kodifikace římského práva završena; císař Justinián následně vydával zákony nové, zvané *novellae leges*, avšak ty již nebyly soustředěny v oficiální sbírce.⁷

Výše uvedené prameny měly zásadní vliv na utváření evropské právní kultury a sloužily po staletí k poznání římského práva. Jejich prostřednictvím je možné studovat současné soukromoprávní kodifikace dodnes, jak se o to v rozsahu pojmu věcí v právním smyslu pokouší i tato práce.

---

⁴ BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. *Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. *Fontes iuris Romani*. ISBN 978-80-246-1749-7. str. 8.

⁵ Úpravy též označovány jako tzv. interpolace, byly předmětem bádání, které se snažilo rozlišit zásahy komise do původního znění textů.

⁶ SKŘEJPEK, Michal. *Lex et ius: zákony a právo antického Říma*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-686-6. Str. 189–191; BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. *Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. *Fontes iuris Romani*. ISBN 978-80-246-1749-7. str. 8.

⁷ Tamtéž, str. 8.

III. Věc podle římského práva

Vymezit věc je důležité pro každý právní řád, který si zároveň také může sám určit, co konkrétně bude za věc v právním smyslu považovat. Různé právní řády přitom vycházejí z různých kulturních tradic. Pro římské právo v nejstarším období bylo charakteristické jeho spojení s náboženstvím, které bylo projevem představy, že řád života společnosti je dán bohy, je věčný, neměnný a také nezrušitelný⁸. Je však skutečností, že postupem času se náboženský prvek z římského práva vytrácel. Lze konstatovat, že již přinejmenším ve 3. století n. l., tedy v době života právníka Ulpiana, autora definice právní vědy jako „*znalosti věcí božských a lidských*“⁹, již byl náboženský prvek spíše jen projevem tradice, odkazu na staré doby.¹⁰ Způsob, jakým římské právo nahlíželo na věci v právním smyslu, je proto značně ovlivněn náboženstvím, i když se tento prvek postupně proměňoval a vytrácel, jak bude uvedeno dále.

Pro římské právo bylo charakteristické, že se vyvíjelo především jako systém žalob, procesních a mimoprocenálních prostředků,¹¹ ne jako systém psaného práva tak, jak je znám ze současných evropských právních řádů. Není proto překvapující, že římské právo postrádalo jednotnou definici pojmu věc, bylo však způsobitelné obsah tohoto pojmu popsat v rozdílných kontextech. V užším významu hledělo římské právo na věc jako na jednotlivě ohraničený samostatný hmotný celek, či v širším smyslu jako na vše co mohlo být předmětem soukromého práva.¹² Širší vymezení pojmu věc je dále možné najít v Ulpianově fragmentu 50. knihy Digest,¹³ podle něž věci (*res*) se rozumí nejen hmotný předmět, ale také právní vztahy (*causae*) a práva (*iura*).¹⁴

---

⁸ SKŘEJPEK, M., IUS ET RELIGIO, Právo a náboženství ve starověkém Římě. Pelhřimov, Vydavatelství 999, 1999, ISBN 80-901064-8-X. Str. 8

⁹ Ulp. Dig. 1, 1, 10, 2, přeloženo viz. SCOTT, Samuel P. THE DIGEST OR PANDECTS OF JUSTINIAN. Online. 1932. Dostupné z: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/digest_Scott.htm.

¹⁰ SKŘEJPEK, M., IUS ET RELIGIO, Právo a náboženství ve starověkém Římě. Pelhřimov, Vydavatelství 999, 1999, ISBN 80-901064-8-X. Str. 5

¹¹ SKŘEJPEK, Michal, BĚLOVSKÝ, Petr, ŠEJDL, Jan, FALADA, David. Římské právo v občanském zákoníku: komentář a prameny. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-65-0. Str. 13.

¹² REBRO, Karol, BLAHO, Peter. Rímske právo. 2. doplnené vydanie. Bratislava: MANZ, 1997. ISBN 80-85719-08-8. Str. 174.

¹³ D 50, 16, 23, viz. SCOTT, Samuel P. THE DIGEST OR PANDECTS OF JUSTINIAN. Online. 1932. Dostupné z: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/digest_Scott.htm.

¹⁴ SKŘEJPEK, Michal, BĚLOVSKÝ, Petr, ŠEJDL, Jan, FALADA, David. Římské právo v občanském zákoníku: komentář a prameny. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-65-0. Str. 21.

Pro tehdejší právní úpravu byl nejdůležitějším znakem její hmotný prvek, kdy sice lze narazit na rozdělení věcí na věci hmotné (*res corporales*) a nehmotné (*res incorporales*)¹⁵, avšak nehmotná skupina je spíše teoretická, poněvadž každá nehmotná věc v podobě nějakých práv se v konečném důsledku projevuje jako objekt hmotný.¹⁶

Zvláštností římskoprávního pojetí věci bylo, že za jistých okolností připouštělo, aby za věc byl považován i člověk, který byl zbaven svobody. Naproti tomu římské právo nepřipouštělo, aby za věc bylo pokládáno lidské tělo nebo svobodný člověk.¹⁷ Důkazem byla skutečnost, že při zranění člověka nebylo možné žalovat podle Aquilova zákona, neboť tato žaloba vztahovala pouze na věci, proto se připouštěla pouze žaloba obdobná této žalobě (*actio utilis*).¹⁸ Věcí nebylo ani mrtvé tělo otroka, neboť smrtí otroka otroctví končilo. Mrtvé tělo otroka bylo chráněno tím, že místo jeho hrobu se stávalo místem zasvěceným (*locus religiosus*), tedy místem vyloučené z obchodu a chráněné před narušením stejně jako hroby svobodných lidí.

S ohledem na důležitost, jako věci v právním smyslu v římském právu měly, bylo o nich v době římské pojednáno ve významných římskoprávních pramenech, a to tradičně na druhém místě, po pojednání o právu osob. Ucelený výklad toho, co je věc jako právní pojem, obsahují Gaiovy Instituce (*Gai Institutionum commentarii quattuor*) z roku 160 až 162 n. l. římského právníka Gaia, který se tomuto tématu věnoval ve druhé knize (*Commentarius secundus*). Další významnými prameny římského práva, které pojednávají o věci v právním smyslu, jsou Justiniánova Digesta (*Digesta seu Pandectae*), tj. jejich kniha první, osmý titul, a dále Justiniánovy Instituce (*Iustiniani Institutiones*), tj. jejich kniha druhá, první titul, obě díla byla promulgována v roce z roku 529 n. l. Podstatná část těchto pramenů je věnována dělení věcí podle různých vlastností.

3.1 Dělení věcí podle římského práva

Gaiovy i Justiniánovy Instituce shodně pojednávají o rozdělení věcí v úvodních ustanoveních druhé knihy. Gaiovy i Justiniánovy Instituce nejprve

---

¹⁵ Gai Inst. 2, 12, viz dále kap. 3.2.1 této práce.

¹⁶ KINCL, Jaromír; SKŘEJPEK, Michal a URFUS, Valentin. Římské právo. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. str.83.

¹⁷ REBRO, Karol, BLAHO, Peter. Rímske právo. 2.doplnené vydanie. Bratislava: MANZ, 1997. ISBN 80-85719-08-8. Str. 174.

¹⁸ Ulp. D 9, 2, 13, viz. SCOTT, Samuel P. THE DIGEST OR PANDECTS OF JUSTINIAN. Online. 1932. Dostupné z: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/digest_Scott.htm.

shodně uvádějí, že věci jsou buď v našem vlastnictví (*res in nostro patrimonio*) a mimo naše vlastnictví (*res extra nostrum patrimonium*).¹⁹ Gaiovy Instituce následně dělí věci na věci práva božského (*res divini iuris*) a na věci práva lidského (*res humani iuris*);²⁰ Justiniánovy Instituce dělení na věci práva božského a lidského výslovně neuvádějí.

Pod věci práva božského Gaius zahrnuje tři kategorie věcí, a to věci posvátné (*res sacrae*), věci zasvěcené (*res religiosae*) a věci svaté (*res sanctae*)²¹. Věci práva božského byly zasvěceny bohům, vlastnické právo k nim tedy nemohla nabýt žádná osoba, a to jak fyzická, tak právnická, a tedy ani stát. Souhrnně byly tyto věci označeny jako věci vyloučené z obchodu (*res extra commercium*)²², zatímco věci, které mohly být předmětem soukromoprávních vztahů, byly označovány jako *res in commercio*²³; toto dělení vycházelo z právně relevantních vlastností konkrétní věci.²⁴ Právní ochrana věcí *extra commercium* byla řešena prostřednictvím žalob, a to jak trestních, tak soukromoprávních.²⁵

3.1.1 Věci posvátné

Za věci posvátné (*res sacrae*) jsou podle Gaia²⁶ považovány předměty, které jsou zasvěceny římským bohům formálním způsobem (například zákonem či usnesením senátu). Tyto věci tedy musely mít vztah ke kultu římských nebeských bohů (tj. nikoli bohů podsvětních) a musely být těmto bohům zasvěceny určitými úkony²⁷. Šlo typicky o chrámy, kapličky, jednotlivé oltáře či věci sloužící

---

¹⁹ Gai Inst. 2, 1; Just. Inst. 2, 1, 1; srov. BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. Fontes iuris Romani. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 92 – 93; GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3. Str. 97

²⁰ Gai Inst. 2, 2; viz GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3. Str. 97.

²¹ Gai Inst. 2, 3; 2, 8 viz GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3. Str. 97.

²² KINCL, Jaromír; SKŘEJPEK, Michal a URFUS, Valentin. Římské právo. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. str. 85.

²³ SKŘEJPEK, Michal. Římské soukromé právo: systém a instituce. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-334-6, str. 99.

²⁴ REBRO, Karol, BLAHO, Peter. Římske právo. 2.doplnené vydanie. Bratislava: MANZ, 1997. ISBN 80-85719-08-8. Str. 175.

²⁵ SKŘEJPEK, M., IUS ET RELIGIO, Právo a náboženství ve starověkém Římě. Pelhřimov, Vydavatelství 999, 1999, ISBN 80-901064-8-X, str. 124

²⁶ Gai Inst. 2, 4; 2, 5

²⁷ SKŘEJPEK, M., IUS ET RELIGIO, Právo a náboženství ve starověkém Římě. Pelhřimov, Vydavatelství 999, 1999, ISBN 80-901064-8-X, str. 124

k bohoslužbám.^{28 29} Zcizení či jiné nakládání s předměty spadající do této kategorie bylo dlouhou dobu zcela vyloučeno, jakékoli neoprávněné zacházení s nimi bylo postiženo veřejným právem jako zločin svatokrádeže, *crimen sacrilegii*.³⁰

Změnu lze nalézt až v Justiniánových Institucích,³¹ které uvádí, že zcizení věcí posvátných je zakázáno císařskou konstitucí (C, 1, 2, 21, a. 232), připouští však tyto věci zcizit či jinak s nimi disponovat, pokud by takovéto jednání směřovalo k vykoupení zajatců.³² Byla-li budova chrámu zbourána, místo, na němž stála, zůstala dle Justiniánových Institucí posvátné.³³ Pozdní, poklasické římské právo pod vlivem křesťanství nakonec připustilo soukromé vlastnictví pozemku, na němž stál kostel.³⁴

3.1.2 Věci zasvěcené

Druhou kategorií věcí vyloučených z právního obchodu podle Gaia byly věci zasvěcené (*res religiosae*), kterým na rozdíl od věcí posvátných nepředcházela při vzniku žádný formální proces, vznikaly „z naší vůle“. Za věci zasvěcené byly považovány předměty sloužící zemřelým. Podle Gaia se navíc jednalo o věc, která patří bohům podsvětí,³⁵ Justiniánovy Instituce se o podsvětních božstvech v prvním titulu druhé knihy nezmiňují.

Gaiovy i Justiniánovy Instituce shodně uvádějí, že místo zasvěcené vzniká oprávněným pohřbením mrtvého na určitém pozemku, dle Gaia však muselo jít o pozemek na italské půdě, tj. nikoli v provinciích, avšak i provinční pozemek byl posuzován tak, jako by o věc zasvěcenou šlo³⁶. Za věc zasvěcenou lze v první řadě považovat místo, kde byl zemřelý pochován, dále se může jednat o náhrobky či další věci sloužící k uctění kultu zemřelého.

²⁸ SKŘEJPEK, M., IUS ET RELIGIO, Právo a náboženství ve starověkém Římě. Pelhřimov, Vydavatelství 999, 1999, ISBN 80-901064-8-X, str. 125.

²⁹ SKŘEJPEK, Michal. Římské soukromé právo: systém a instituce. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-334-6. str. 99.

³⁰ SKŘEJPEK, M., IUS ET RELIGIO, Právo a náboženství ve starověkém Římě. Pelhřimov, Vydavatelství 999, 1999, ISBN 80-901064-8-X, str. 125

³¹ Just Inst. 2, 1, 8

³² BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. Fontes iuris Romani. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 93.

³³ Just. Inst. 2, 1, 8; viz BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. Fontes iuris Romani. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 95.

³⁴ SKŘEJPEK, M., IUS ET RELIGIO, Právo a náboženství ve starověkém Římě. Pelhřimov, Vydavatelství 999, 1999, ISBN 80-901064-8-X, str. 125

³⁵ Gai Inst. 2, 3; 2, 4; GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3, str. 97.

³⁶ Gai Inst. 2, 7; dále viz tamtéž, str. 97.

V Institucích císaře Justiniána jsou dále upraveny případy, kdy je k pochování zemřelého vyžadován souhlas někoho dalšího. Tento souhlas byl vyžadován v případech, kdy měl být zemřelý pochován na pozemku, který byl ve společném vlastnictví více osob, či k němu bylo zřízeno požívací právo. Pochovat zesnulého bylo možné i na cizím pozemku, ovšem za předpokladu, že s tím vlastníkem pozemku souhlasí. Souhlas bylo možné udělit i zpětně.³⁷

3.1.2.1 Římskoprávní pohled na hrob

Hrob (*sepulchrum*) měl ve starověké římské společnosti zvláštní postavení, jednak na něj bylo nahlíženo jako na věc vyloučenou z právního obchodu, tudíž neobchodovatelnou, ale navíc se jednalo o objekt, kterému římské právo přisuzovalo zvláštní vlastnosti.

První zvláštností je soukromoprávní prvek, který je spatřován v možnosti jednotlivce určit místo, kde bude hrob stát a kam následně bude zemřelý uložen a tím pádem se bude jednat o věc zasvěcenou.³⁸ Přístup k hrobce přitom zajišťovalo oprávnění, jímž byla zvláštní služebnost cesty (*iter ad sepulchrum*), jež na rozdíl od jiných služebností nezanikala nevykonáváním. Na druhou stranu ji ale nebylo možné ani vydržet.³⁹

Další zvláštností je, že v případě, kdy došlo k poškození hrobu, nejednalo se o čin spáchaný v soukromoprávní oblasti, ale naopak jej chránilo právo veřejné.⁴⁰ Další zvláštností je, že ochrana hrobu se netýkala pouze hmotného objektu, jako je náhrobní kámen, ale i prostoru nad ním.⁴¹ Poslední zajímavostí, která stvrzuje význam hrobu a úcty k zemřelému, lze spatřit v povinnosti respektovat jeho vůli; v případě, že si zemřelý nepřál, aby k němu byl uložen někdo další, muselo být jeho

---

³⁷ Just. Inst. 2, 1, 9.

³⁸ Gai Inst. 2, 6; Just. Inst. 2, 1, 9; D 1, 8, 6, 4; dále srov. BUBELOVÁ, Kamila, ed. Res – věci v římském právu: sborník příspěvků z 10. konference právních romanistů ČR a SR konané ve dnech 14.-16.3.2008 v Olomouci. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 119 s. Sborníky. ISBN 978-80-244-2151-3. str. 84

³⁹ SKŘEJPEK, M., IUS ET RELIGIO, Právo a náboženství ve starověkém Římě. Pelhřimov, Vydavatelství 999, 1999, ISBN 80-901064-8-X, str. 217

⁴⁰ BUBELOVÁ, Kamila, ed. Res – věci v římském právu: sborník příspěvků z 10. konference právních romanistů ČR a SR konané ve dnech 14.-16.3.2008 v Olomouci. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 119 s. Sborníky. ISBN 978-80-244-2151-3, str. 88

⁴¹ Tamtéž str. 88.

prání zachováno. V opačném případě mohlo dojít k použití prétorské žaloby na hanobení hrobu, *actio sepulchri violati*.⁴²

3.1.3 Věci svaté

Třetí skupinou věcí vyňatých z právního obchodu jsou věci svaté (*res sanctae*).⁴³ Jednalo se o objekty, které sice nebyly zasvěceny bohům, ale jejich ochrana jim byla určitým způsobem přisuzována.⁴⁴

Účelem ochrany těchto věcí byla obrana před zlem, které bylo páčáno lidmi.⁴⁵ Skupinu věcí posvátných představují především hradby či brány, tedy stavby zásadního významu při obraně měst. Jejich význam byl pro tehdejší společnost natolik zásadní, že v případě, kdy se je někdo pokusil poškodit nebo i jen přelézt, mohl být potrestán trestem smrti.⁴⁶

3.1.4 Věci práva lidského – *Res humani iuris*

Na základě práva lidského (*ius humanum*, viz kap. 3.1 jako protějšek práva božského dle Gai Inst. 2, 2) byly mezi věci vyňaté z právního obchodu řazeny i věci všem lidem společné (*res omnium communes*) a věci veřejné (*res publicae*).

3.1.4.1 Věci všem lidem společné

Za věci všem lidem společné (*res omnium communes*) byl považován dle přirozeného práva (*naturali iure*) vzduch, tekoucí voda, moře a mořské břehy. Vlastnictví k těmto věcem jako celku nabýt nebylo možné,⁴⁷ ale každý je mohl přiměřeně užívat, ale při svém užívání nesměl narušovat práva obecného užívání.

Tekoucí vodou byly myšleny všechny potoky, říčky či řeky. Každý se zde mohl plavit, čerpat vodu, koupat se či rybařit. V případě, kdy dochází

⁴² SKŘEJPEK, M., *IUS ET RELIGIO*, Právo a náboženství ve starověkém Římě. Pelhřimov, Vydavatelství 999, 1999, ISBN 80-901064-8-X, str. 126

⁴³ Just. Inst. 2, 1, 10; samotné slovo „sanctae“ je podle Marciana odvozeno od slova *sagmina*, což byly posvátné trávy, které nosili římsští velvyslanci jako jakýsi „symbol ochrany“ (D 1, 8, 8).

⁴⁴ SKŘEJPEK, Michal. Římské soukromé právo: systém a instituce. Vysokoškolské učebnice. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-334-6 str. 98.

⁴⁵ BLAHO, Peter a VAŇKOVÁ, Jarmila. *Corpus Iuris Civilis. Digesta. Tomus I.* / Peter Blaho, Jarmila Vaňková. Bratislava: Eurokódex, 2008. 528 s. ISBN 978-80-89363-07-0 str. 93

⁴⁶ Tamtéž str. 93-94.

⁴⁷ D 1, 8, 2 a Just. Inst. 2, 1, 1. To znamená, že tyto věci nepatřily ani státu nebo císaři.

k pravidelnému a opakovanému vysychání vodního toku, bylo možné podle římského práva takovýto tok nabýt do svého vlastnictví, stejně tak stojaté vody (rybníky, jezera) mohly být předmětem vlastnických práv.⁴⁸

Zvláštní režim pak platil u břehů řek, které bylo možné nabývat do vlastnictví a dále s nimi nakládat, protože byly součástí přilehlých pozemkům, ale vlastník musel strpět obecné užívání a nesměl mu bránit. Obecným užíváním říčního břehu mohlo být přistání u břehu řeky, vyložení nákladu či uchycení lodi u blízkého stromu.⁴⁹

Pro moře a mořské břehy platí obdobná pravidla jako u řek, avšak lze zde nalézt několik rozdílů. Pro mořské břehy platilo, že nebylo možné nabýt do vlastnictví ani s nimi jakkoli nakládat, každý je tedy mohl přiměřeně užívat. Jediné, čeho se musel uživatel zdržet, bylo užívání staveb, které se na pobřeží nacházely. Oblast, která byla považována za břeh, byla určena podle toho, kam nejdál dosahovala mořská voda v zimě.⁵⁰

Mořský břeh sice objektem soukromoprávních vztahů být nemohl, ale budovy na něm vystavěné však ano. Pokud soukromá osoba měla na tomto místě postavit nějakou budovu, bylo to možné, ale musela k tomu získat povolení a vlastnická práva náležela pouze k budově, pozemek byl stále věcí vyloučenou z vlastnictví. Vlastnictví však mohlo trvat pouze po dobu, kdy budova stála, se zánikem budovy zaniklo i vlastnické právo k ní.⁵¹

3.1.4.2 Věci veřejné

Poslední kategorií věcí vyloučených ze soukromoprávních vztahů byly věci veřejné (*res publicae*). Justiniánovy Instituce (2, 1, 6) uvádějí: „*Nikoli jednotlivcům, ale pospolitosti samé náleží to, co se nachází ve městech, jako například divadla, stadiony, stejně jako obdobná zařízení a vůbec vše co se nachází ve městě a patří mu.*“⁵² Z toho lze vycházet, že na rozdíl od věcí všem lidem společných, kde věci nenáleží nikomu, v této kategorii se jednalo o věci patřící římskému státu, které byly

⁴⁸ D 1, 8, 5; dále viz HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910. str. 299 - 300.

⁴⁹ Iustiniani Institutiones = Justiniánské instituce. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. Fontes iuris Romani. ISBN 978-80-246-1749-7. str. 93

⁵⁰ Just. Inst. 2, 1, 3.

⁵¹ D 1, 8, 6 a dále viz KINCL, Jaromír; SKŘEJPEK, Michal a URFUS, Valentin. Římské právo. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. str. 85.

⁵² BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. Fontes iuris Romani. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 93.

určeny k obecnému užívání. Stát však zde vykonával dohled nad případným vybočením z obecného užívání.⁵³

3.2 Další způsoby dělení věcí

Pro věci, které nebyly vyloučeny ze soukromoprávních vztahů, užívalo římské právo řadu dalších dělení, o nejdůležitějších bude pojednáno dále.

3.2.1 Věci hmotné a nehmotné

S dělením věcí na hmotné a nehmotné se lze setkat již Gaiových Institucích v odstavci 12. druhé knihy, kde je o nich pojednáno jako o věcech tělesných (*res corporales*) a netělesných (*res incorporales*).⁵⁴

Za věci hmotné (tělesné) se považují ty předměty, kterých se lze dotknout, např. pozemek, šaty, otrok, zlato a stříbro a další věci. Skupina věcí nehmotných pak představuje různá práva, ne však jakákoli práva, ale jen ta práva, jejichž prostřednictvím bylo možné získat hmotný předmět⁵⁵. Může se jednat o pozůstalost, různé druhy obligací či služebnosti.⁵⁶

Dělení věcí na hmotné a nehmotné souviselo v římském právo s významnou otázkou práv k hmotným a nehmotným věcem, neboť pro skupinu hmotných věcí často platily jiné předpisy než pro skupinu nehmotných věcí.⁵⁷

3.2.2 Věci mancipační a nemancipační

Další dělení, o kterém pojednává Gaius, je dělení věcí na mancipační (*res nec mancipi*) a mancipační (*res mancipi*).⁵⁸ Podle tohoto kritéria se věci dělily do dvou skupin. Pro první skupinu věcí platilo, že jejich převod byl možný pouhou

---

⁵³ HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910. str.301.

⁵⁴ Gai Inst 2, 14; viz GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3. str. 97–99.

⁵⁵ SKŘEJPEK, Michal, BĚLOVSKÝ, Petr, ŠEJDL, Jan, FALADA, David. Římské právo v občanském zákoníku: komentář a prameny. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-65-0. Str. 33.

⁵⁶ Gai Inst 2, 14; viz GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3, str. 99.

⁵⁷ SOMMER, Otakar. Učebnice soukromého práva římského, II. díl, reprint původního vydání z roku 1946, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, ISBN 978-80-7357-616-5. Str. 180.

⁵⁸ Gai Inst, 2, 14a a násl.; viz GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3, str. 99

tradici.⁵⁹ U druhé skupiny převodu vlastnictví předcházela formální proces – mancipace (*mancipatio*). Které věci byly mancipační bylo v římském právu taxativně stanoveno tak, že za res mancipi byly považovány pozemky a stavby na italské půdě, otroci, zvířata, která jsou schopna nosit náklad, či táhnout břemena, tj. hovězí dobytek, koně, osli a mezci. Jiná zvířata, jako sloni či velbloudi, se mancipačními nestávala, i když bylo možné je zkrotit, protože v době vzniku institutu mancipace nebyla běžně užívána. Je zřejmé, že mancipační věci byly věci hmotné, z nehmotných věcí k nim pak patřily služebnosti venkovských pozemků, zatímco služebnosti městských pozemků byly věcmi nemancipačními.⁶⁰

Důvody proč zrovna u těchto věcí je vyžadován formálnější přístup při jejich zcizení lze najít v období rané římské společnosti, kdy pro římskou rodinu byly tyto věci nejcennější, a tímto opatřením se mělo zabránit neuváženým krokům, které by mohli mít negativní vliv na celou rodinu.

Jak již bylo uvedeno výše, vlastnictví k mancipačním věcem bylo možné převést pouze formálním způsobem, a to buď mancipací, či *injurecessi* (*in iure cessio*)⁶¹. V obou případech se jednalo o veřejný převod, kterého se účastnili kromě převodce a nabyvatele další osoby (svědci). V případě *injurecesse* se kromě svědků na převodu podílel i prétor nebo správce provincie. Z důvodu větší formální náročnosti, kterou *injurecesse* představovala, se pro převod věcí mancipačních více užívala mancipace než *injurecesse*.⁶²

Z důvodu přílišného formalismu a vývoji římské společnosti postupně docházelo k upouštění od užívání obou formálních převodů vlastnického práva a za vlády císaře Justiniána byly zrušeny úplně; s tím pak dělení věcí na mancipační a nemancipační ztratilo význam.⁶³

---

⁵⁹ Gai Inst. 2, 19, *tradici* se zde rozumí souhlasná vůle stran, která postačí k převodu vlastnického práva.

⁶⁰ Gai Inst. 2, 17; viz GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3. str. 99 – 101.

⁶¹ Mancipace (*mancipatio*) bylo slavnostní jednání uskutečněné před pěti obyčejnými svědky a jedním zvláštním, případně před prétozem či jiným státním úředníkem a její součástí bylo obřadné cinknutí kouskem mědi o váhy. *Injurecesse* (*in iure cessio*) byl formální proces před prétozem, ve kterém nabyvatel vindikoval nabývanou věc, převodce byl dotázán, zda proti vindikaci něco namítá se nevyjádří a poté prétor nabyvateli přiřkl vlastnictví. Viz SOMMER, Otakar. Učebnice soukromého práva římského, II. díl, reprint původního vydání z roku 1946, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, ISBN 978-80-7357-616-5. Str. 217- 218.

⁶² Gai Inst. 2, 25; srov. GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3. str. 101

⁶³ SOMMER, Otakar. Učebnice soukromého práva římského, II. díl, reprint původního vydání z roku 1946, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, ISBN 978-80-7357-616-5. Str. 218.

3.2.3 Věci movité a nemovité

Rozdělení věcí na movité (*res mobiles*) a nemovité (*res immobiles*)⁶⁴ lze stručně charakterizovat tak, že s movitými věcmi bylo možné pohnout, aniž by došlo ke změně její materiální podstaty. V případě nemovitostí toto možné nebylo. Za nemovité věci byly pokládány jen samostatně ohraničené pozemky (*praedia, fundi*), které se dále rozlišovaly podle účelu na městské pozemky (*praedia urbana*) a na venkovské pozemky (*praedia rustica*).⁶⁵ Za součást věci nemovité byly považovány i věci movité, které s ním byly pevně spojeny (stromy, budovy atd.).

Pokud došlo ke spojení pozemku s věcí movitou, byl pozemek pokládán za věc hlavní. Z toho vychází římskoprávní pravidlo *seperficiis solo cedit* (povrch ustupuje půdě), které má dodnes význam, jak bude uvedeno dále. Protože pozemky představovaly předměty s vysokou hodnotou, byla při jejich převodu vyžadována *publicita*, které, jak je uvedeno výše, bylo po dlouhou dobu římského práva dosaženo *mancipací*.⁶⁶

Rozlišování movitých a nemovitých věcí mělo v klasickém římském právu význam zejména při volbě procesních nástrojů proti rušení držby či proti jejímu odnětí, tedy prostřednictvím ochrany přetorskými interdikty. Zatímco nemovité věci byly chráněny přetorským interdiktem *Uti possidetis*, k ochraně movitých věcí sloužil interdikt *Utrubi*.⁶⁷

3.2.4 Věci zužitelné a nezužitelné

Na věci zužitelné (*res quae usu consumuntur*) a nezužitelné (*res quae usu non consumuntur*) se rozdělují věci podle toho, zda se užitím změní její podstata. Typickým příkladem věcí zužitelných jsou potraviny, naopak za věc nezužitelnou se považuje ta věc, kterou lze použít opakovaně, aniž by došlo ke změně podstaty.⁶⁸ Podle Justininánských Institucí (Inst. 2, 4, 2) k zužitelným

---

⁶⁴ Just. Inst. 2, 6 n.

⁶⁵ SOMMER, Otakar. Učebnice soukromého práva římského, II. díl, reprint původního vydání z roku 1946, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, ISBN 978-80-7357-616-5. Str. 188.

⁶⁶ KINCL, Jaromír; SKŘEJPEK, Michal a URFUS, Valentin. Římské právo. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. str. 86

⁶⁷ SOMMER, Otakar. Učebnice soukromého práva římského, II. díl, reprint původního vydání z roku 1946, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, ISBN 978-80-7357-616-5. Str. 198 – 200.

⁶⁸ Tamtéž, str. 86 - 87.

věcem výslovně patří víno, olej, obilí, šaty a na stejné úrovni jsou i peníze⁶⁹ – ty jsou považovány za věci zužitelné, přestože by se mohlo zdát, že neztrácí svoji podstatu – vychází se však z toho, že ten, který s nimi platí, nad nimi ztrácí moc a nemůže je použít znovu.⁷⁰

Rozlišování věcí na zužitelné a nezužitelné mělo především význam v rámci smluvních závazků. Například předmětem nájmu mohla být pouze věc nezužitelná.⁷¹

3.2.5 Věci speciální a genericky určené

Rozlišování věcí na věci speciální (*species*) a genericky určené (*genus*) spočívá v tom, zda konkrétní předmět lze nahradit jiným téhož druhu či nikoliv. Věci genericky určené bývají označovány také jako věci zastupitelné (*res fungibiles*). Podle Gaiových Institucí⁷² (Gai Inst. 2, 196) se za genericky určené věci považují ty, které lze vážit, měřit či počítat, a protože jsou téhož druhu a podstaty, lze je vzájemně započítat (4, 66) – olej, peníze, pšenice, víno.

Genericky určené neboli zastupitelné věci však nemusí být totožné s věcmi zužitelnými, protože mohou existovat věci nezužitelné, a přesto zastupitelné, např. knihy.⁷³

Naopak věci speciální může být obraz od slavného malíře, nebo otrok, který umí psát. Určení, zda jde o věc speciální, nebo genericky určenou bylo zvláště významné při uzavírání smluv. Například předmětem smlouvy o zápůjčce mohla být pouze genericky určená věc.⁷⁴ Nejvýznamnější genericky určenou, tedy zastupitelnou věcí se staly peníze,⁷⁵ původně šlo jen o nepravděelné kusy mědi (*aes rude infectum*), později, za Servia Tullia, byly označeny značkou označující ryzost tohoto kovu (*aes signatum*). Za vlády decemvirů byly zavedeny mince (*pecunia*

⁶⁹ BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. Iustiniani Institutiones - Justinianské instituce. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. Fontes iuris Romani. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 113.

⁷⁰ HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910. str. 305.

⁷¹ REBRO, Karol, BLAHO, Peter. Rímske právo. 2.doplnené vydanie. Bratislava: MANZ, 1997. ISBN 80-85719-08-8. Str. 177.

⁷² GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3. Str. 149 a 272 – 273.

⁷³ HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910. str. 305.

⁷⁴ Srov. D 12, 1, 2, a dále KINCL, Jaromír; SKŘEJPEK, Michal a URFUS, Valentin. Římské právo. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. str. 87.

⁷⁵ Podle Paulova fragmentu D 18, 1, 1 probíhala nejprve směna v naturáliích.

numerata signata forma populi Romani), u nichž byla státem zaručena nejen ryzost, ale i hmotnost, což zjednodušilo placení na pouhé počítání.⁷⁶

3.2.6 Věci dělitelné a nedělitelné

Za věc reálně dělitelnou (*res quae dividi possunt*) je považována taková věc, kterou lze rozdělit, aniž by došlo ke změně její podstaty. Věc přitom nesmí ztratit na své hodnotě ani povaze. Podle tohoto hlediska bylo možné dělit například nezastavěný pozemek, látky, peníze atd. Věc nedělitelná (*res quae [sine interitu] dividi non possunt*) takovéto rozdělení však neumožňuje.⁷⁷

Pokud vyvstane problém a je nutné rozdělit věc, které je jinak nedělitelná, zná římské právo kromě dělení reálného, tedy „fyzického“ i dělení právnické (ideální), za pomoci, kterého bylo možné rozdělit jak věci dělitelné, tak i nedělitelné. Právnické dělení spočívalo v tom, že spoluvlastníkům náležel ideální podíl. Následně dochází podle podílu k rozdělení výtěžků i nákladů.⁷⁸

3.2.7 Věci jednoduché a složené

Za věci jednoduché (*corpus unitum; corpus quod continetur uno spiritu*)⁷⁹ považovalo římské právo ty předměty, které tvoří ve vnějším světě přirozený celek. Tento celek je tvořen nesamostatnými součástmi, které jsou organicky spojeny.⁸⁰ Věc jednoduchou představuje například otrok, dřevo a podobně.

Věcí složenou (*res composita; corpus, quo ex contingentibus, hoc est pluribus inter se cohaerentibus constat*) je taková věc, které vznikne spojením více věcí v jeden celek. Do této skupiny se může řadit např. dům či loď.⁸¹ Předmětem vlastnictví jednoduchých i složených věcí byla vždy věc jako celek, nikoli její součástky. Pokud by takováto součástka měla být zcizena, musela by být fyzicky oddělena.

---

⁷⁶ HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910. str. 306.

⁷⁷ Srov. D 16, 3, 36 a SKŘEJPEK, Michal (ed.) Digesta Seu Pandectae II/Digesta neboli Pandekty II. Praha: Karolinum, 2019. ISBN: 978-80-246-4332-8., str. 25.

⁷⁸ KINCL, Jaromír; SKŘEJPEK, Michal a URFUS, Valentin. Římské právo. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. str. 88.

⁷⁹ D 41, 3, 30 viz SCOTT, Samuel P. THE DIGEST OR PANDECTS OF JUSTINIAN. Online. 1932. Dostupné z: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/digest_Scott.htm.

⁸⁰ SOMMER, Otakar. Učebnice soukromého práva římského, II. díl, reprint původního vydání z roku 1946, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, ISBN 978-80-7357-616-5. Str. 184

⁸¹ Tamtéž str. 184–185; REBRO, Karol, BLAHO, Peter. Římske právo. 2.doplnené vydanie. Bratislava: MANZ, 1997. ISBN 80-85719-08-8. Str. 177.

Dělení podle tohoto kritéria bylo pro římské právo významné především v případech, kdy došlo ke spojení dvou či více věcí, ke kterým náleželi věcná práva různým osobám. V Justiniánských Institucích (Just. Inst. 2, 1, 29) je s odkazem na zákon XII desek pojednááno o případu, kdy dojde ke stavbě domu za použití cizího stavebního materiálu, při kterém vlastníkovému zastavěnému materiálu vzniká právo požadovat dvojnásobnou hodnotu zastavěného materiálu. Právo vindikovat stavební materiál zpět mohl vlastník pouze v případě, kdy by došlo ke zbourání domu a zároveň nebyla zaplacená náhrada dvojnásobku.⁸² O této otázce je dále pojednáno v oddíle věnovaném součásti věci a příslušenství.

3.2.8 Věc hromadná

Věc hromadná (*universitas rerum distantium*) představuje soubor věcí, jehož každá část je sama o sobě samostatnou věcí jak v právním smyslu, tak fakticky. Jde o věci, které jsou sice hmotně nespojené, ale jsou sdruženy ke společnému hospodářskému účelu.⁸³ Právě proto se o souboru věcí sice hovoří jako o jediném celku, avšak tento celek není samostatným objektem práva. Například každá kniha v knihovně či každé zvíře ze stáda je samo o sobě věcí a je samostatným objektem práva.⁸⁴

Justiniánské instituce (Inst. 2, 20, 18) stanoví o stádu ovcí, že tvoří celek sestávající se ze samostatných kusů.⁸⁵ Věcná práva jako vlastnické právo nebo držba se u věcí hromadných vztahují k jednotlivým věcem, které tuto hromadnou věc tvoří.⁸⁶

3.2.9 Součást věci a příslušenství

Za součást věci (*pars rei*) se považoval přírůstek, který je s věcí hlavní trvale spojený a nemá sám povahu samotného předmětu.⁸⁷ Podle Ulpianova

---

⁸² BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. *Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. *Fontes iuris Romani*. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 103.

⁸³ D 41, 3, 30 a HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910. str. 296.

⁸⁴ KINCL, Jaromír; SKŘEJPEK, Michal a URFUS, Valentin. *Římské právo*. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. str. 84.

⁸⁵ BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. *Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. *Fontes iuris Romani*. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 179.

⁸⁶ D 41. 3. 30 viz SCOTT, Samuel P. *THE DIGEST OR PANDECTS OF JUSTINIAN*. Online. 1932. Dostupné z: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/digest_Scott.htm.

⁸⁷ REBRO, Karol, BLAHO, Peter. *Římské právo*. 2.doplnené vydanie. Bratislava: MANZ, 1997. ISBN 80-85719-08-8. Str. 178.

fragmentu (D 19, 1, 17,7) „*vše, co je v budově k trvalému užívání, je součástí budovy, avšak co je k dočasnému užívání, to k budově nepatří; například dočasně položené trubky k budově nepatří, jestliže však byly položeny natrvalo, součástí budovy jsou.*“⁸⁸

Podle zásady *superficies solo cedit* byly součástí pozemku rostliny a stromy, které na tomto pozemku rostly, bez ohledu na to, komu patřily dříve, než byly zasazeny, a zda je zasadil vlastník pozemku, nebo jiná osoba (Inst. 2, 1, 31). Stejně tak součástí pole bylo obilí a součástí pergamenu jeho obsah zachycený písmeny, jako je báseň, historika nebo řeč (Inst. 2, 1, 32 – 33).⁸⁹ I římscí právníci však uznávali zvláštní význam umělecké tvorby nebo řemeslné dovednosti. Pokud by někdo vyrobil víno z cizích hroznů, anebo nádobu z cizího zlata, stříbra či mědi, stanoví Justiniánské Instituce, že pokud je možné nově vzniklou věc navrátit do původního stavu, např. roztavením kovové nádoby, je jejím vlastníkem ten, kdo vlastní materiál; pokud to možné není, například při zpracování hroznů na víno, je vlastníkem zpracovatel (Just. Inst. 2, 1, 25). Tím byl překonán spor římské školy sabiniánů a prokuliánů, kdy první dávali důraz na vlastnictví původního materiálu, druzí na nově vzniklou věc. Pokud by někdo namaloval obraz na dřevěnou desku, takto pomalovaná deska zůstala dle sabiniánů vlastnictvím jejího původního vlastníka. Škola prokuliánů naopak tvrdila, že namalováním obrazu na desku vznikla nová samostatná věc, jež se stala vlastnictvím autora obrazu. V justiniánském právu převládl názor, že deska je součástí obrazu (Just. Inst. 2, 1, 34). Autor obrazu musel nabídnout původnímu vlastníkově desky náhrady její hodnoty.⁹⁰

Za příslušenství (*pertinence, quasi pars rei*)⁹¹ byla považována taková věc, která sice má samostatnou hmotnou podstatu, ale smysl jejího určení je sloužit jiné věci. Obecně platilo, že příslušenství následovalo osud věci hlavní, pokud nebylo účastníky dohodnuto jinak.⁹² O tom, co se dá považovat za příslušenství, se lze dozvědět např. z Ulpianova fragmentu (D 19, 1, 13, 31) – „*jestliže byl dům zcizen nebo odkázán, je zvykem říkat, že k domu přísluší ty věci, které jsou jakoby jeho*

⁸⁸ SKŘEJPEK, Michal (ed.) *Digesta Seu Pandectae II/Digesta neboli Pandekty II*. Praha: Karolinum, 2019. ISBN: 978-80-246-4332-8., str. 165.

⁸⁹ BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. *Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. *Fontes iuris Romani*. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 103.

⁹⁰ Tamtéž, str. 105.

⁹¹ Pojem příslušenství není přímo uveden v římskoprávních pramenech, viz SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského, II. díl*, reprint původního vydání z roku 1946, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, ISBN 978-80-7357-616-5. Str. 186.

⁹² KINCL, Jaromír; SKŘEJPEK, Michal a URFUS, Valentin. *Římské právo*. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. str.84.

*součástí nebo které tam jsou kvůli domu, jako poklop ke studni.*⁹³ Za příslušenství, které následuje osud věci hlavní je při prodeji pozemku hnůj či sláma, které slouží k obhospodařování pozemku. Pokud by však jednalo o věc, které je určena k prodeji, nelze ji považovat za příslušenství.⁹⁴

3.2.10 Plody

Za plod (*fructus*)⁹⁵ je považován pravidelný výtěžek z plodonosné věci, který může mít různý povahu (organickou, anorganickou či peněžní). Organickou plodinou je např. ovoce, vlna, mléko či zvířecí mláďata.⁹⁶ Do skupiny plodin anorganických se mohou řadit vytěžené kameny či rudy. Dále mohou být plodem i peníze, které vycházejí z právního vztahu (nájem, či úrok) či služby otroků (*operae servorum*).⁹⁷

Plody jsou považovány až do jejich oddělení za součást plodonosné věci. Teprve když dojde k jejímu oddělení, stává se plod samostatným předmětem práv.⁹⁸ Zvláštní povahu mělo dítě narozené otrokyni, které by se sice podle výše zmíněného dalo považovat za plod, ale podle Justiniánských Institucí (Inst. 2, 1, 37) plodem není, neboť v tomto případě by bylo nesmyslné považovat za plod člověka, když svou povahou mají plody lidem sloužit.⁹⁹

Pokud šlo o právní výnosy věci, např. úroky z půjčky (*usurae*), římské právo je nepokládalo za plody ve vlastním smyslu, ale za jejich obdobu zvláštního druhu, neboť nepocházely přímo z majetku, ale z obligace.¹⁰⁰

---

⁹³ SKŘEJPEK, Michal (ed.) *Digesta Seu Pandectae II/Digesta neboli Pandekty II*. Praha: Karolinum, 2019. ISBN: 978-80-246-4332-8., str. 185.

⁹⁴ BLAHO, Peter a VAŇKOVÁ, Jarmila. *Corpus Iuris Civilis. Digesta. Tomus I.* / Peter Blaho, Jarmila Vaňková. Bratislava: Eurokódex, 2008. 528 s. ISBN 978-80-89363-07-0 str.385.

⁹⁵ D 50, 16, 77 viz SCOTT, Samuel P. *THE DIGEST OR PANDECTS OF JUSTINIAN*. Online. 1932. Dostupné z: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/digest_Scott.htm.

⁹⁶ Just. Inst. 2, 1, 37, viz *Institutiones - Justiniánské instituce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. *Fontes iuris Romani*. ISBN 978-80-246-1749-7. str. 105.

⁹⁷ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910. str. 308

⁹⁸ Tamtéž str. 308.

⁹⁹ BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. *Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. *Fontes iuris Romani*. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 105.

¹⁰⁰ D 50, 16, 121; D 22, 1, 34

3.2.11 Věc ničí

Věci, které neměly vlastníka, byly pokládány za věci ničí (*res nullius*). Podle Gaiova fragmentu 41. knihy Digest (D 41, 1, 3) vycházelo z přirozeného práva (práva národů), že věc, která nikomu nepatřila, se mohla stát vlastnictvím toho, kdo si ji přivlastnil.

Věcmi ničími mohly být věci, které vznikly odloučením z věcí všem lidem společných (srov. kap. 3.1.4.1 této práce), ostrovy vzniklé v moři, opuštěné řečiště a ostrov vzniklý v řece, jsou-li břehy úředně přesně vyměřeným územím (*ager limitatus*), mořské plodiny a divoká, volně žijící zvířata všeho druhu, z nichž Justiniánské Instituce (Just. Inst. 2, 1, 14 – 16) výslovně zmiňují jeleny, pávy, holuby, včely, ne však slepice ani husy.¹⁰¹

Pokud šlo o divoké, volně žijící zvíře na zemi, v moři či ve vzduchu, nezáleželo přitom na tom, zda se takové zvíře nacházelo na pozemku osoby, která jej pronásledovala, nebo na cizím pozemku. Takového zvířete se mohl zmocnit kdokoli, a to i proti vůli vlastníka pozemku.¹⁰² Tento vlastník nemohl zabránit přivlastnění – okupaci (*occuaptio*) volně žijícího zvířete, mohl ale bránit vstupu na svůj pozemek, a to jak svépomocí, tak i žalobami *uti possidetis* a *actio iniuriarum*.¹⁰³

Podle Justiniánských Institucí (Just. Inst. 2, 1, 12)¹⁰⁴ bylo každé ulovené volně žijící zvíře pokládáno za vlastnictví toho, kdo jej ulovil po dobu, kdy jej současně ovládal. Pokud by mu takové zvíře opět uteklo, mohlo se stát vlastnictvím toho, kdo si jej přivlastnil tím, že jej ovládl. Nestačilo pouze zvíře poranit, ale muselo být skutečně osobou, která si jej chtěla přivlastnit, chyceno.¹⁰⁵

Za věci ničí byly dále pokládány věci, které byly opuštěny vlastníkem derelikcí, tedy věci, jichž se vlastník zbavil a projevil tak vůli je nadále nevlastnit.¹⁰⁶

---

¹⁰¹ Uprchlá domácí zvířata, výslovně slepice a husy, zůstávají vlastnictvím původního vlastníka i tedy, kdy se od něj vzdálí jakkoli daleko, tedy i mimo jeho dohled. Viz Just. Inst. 2, 1, 16; BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. Fontes iuris Romani. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 95 až 97 a HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910. str. 372.

¹⁰² HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910. str. 372.

¹⁰³ Tamtéž, str. 372.

¹⁰⁴ BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. Fontes iuris Romani. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 95.

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 97.

¹⁰⁶ KINCL, Jaromír; SKŘEJPEK, Michal a URFUS, Valentin. Římské právo. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. str. 179.

Dále sem patřily perly a drahokamy, a to, co se najde na pobřeží – tyto věci podle přirozeného práva nabýval nálezce do vlastnictví hned v okamžiku nálezu.¹⁰⁷

Mezi věci ničí náležely také věci odebrané nepřátelům, a to jak ve vlastnictví nepřátelského státu, tak věci konkrétních nepřátelských osob. Rozlišovaly se však zisky nepřátelského majetku dobytého vojskem, ty náležely římskému státu, a zisky nepřátelského majetku, které prováděli jednotliví Římané, tam se jednalo o nabytí okupací (*occupatio*).¹⁰⁸

Pokud se určitý majetek, tedy pozemky, otroci, koně, soumaři a lodě dostaly do držby nepřátel a poté byly dobyty zpět, právem *postliminia* (*ius postliminii*) se obnovily dřívější právní poměry, tj. buď se obnovila vlastnická práva k nim, nebo jejich zvláštní povaha, pokud šlo o věci práva božského (*res divini iuris*).¹⁰⁹

---

¹⁰⁷ Just. Inst. 2, 1, 18 – viz BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. *Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. *Fontes iuris Romani*. ISBN 978-80-246-1749-7, str. 97.

¹⁰⁸ HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910. str. 372.

¹⁰⁹ D 49, 15, 19 a tamtéž, str. 310.

IV. Právní úprava definice věci podle vybraných právních pramenů

V této části se pojednává o právní úpravě věci podle vybraných právních předpisů. V první řadě se jedná o Všeobecný občanský zákoník (dále také „ABGB“), který je možné považovat za jeden z nejdéle platných právních předpisů vůbec. Jeho zvláštností je bezesporu to, že přečkal bez přerušení existenci několika státních útvarů a na území Rakouska platí dodnes.

Dále se tato část zabývá exkurzem do německého právního řádu, konkrétně do německého občanského zákoníku (dále také „BGB“), který by měl sloužit jako komparativní materiál k porovnání s úpravou věci podle právních předpisů platných na českém území.

V závěru třetí části je pojednáno o současném českém občanském zákoníku, který byl přijat v roce 2012 a reprezentuje soudobou právní úpravu občanského práva hmotného na území České republiky.

4.1. Úprava podle Všeobecného občanského zákoníku (ABGB)

Všeobecný občanský zákoník byl jako kodifikace soukromého práva přijat v roce 1811 a zůstal, přes četné změny, zákoníkem platným na území Rakouska až dodnes.

4.1.1 Historický exkurz

Vzniku ABGB předcházelo mnoho snah o unifikaci práva, nejstarší z nich lze datovat už do doby přijetí Obnovených zřízení zemských ve 20. letech 17. století. Nutno zmínit, že zavedené změny mají převážně trestněprávní povahu. Pro soukromoprávní oblast byl především významný vzrůstající vliv římskoprávní nauky.¹¹⁰

První pokus o kodifikaci občanského práva se objevil v období vlády Marie Terezie, která nechala v roce 1753 ustanovit kompilační komisi, které byla pověřena prací na kodifikaci soukromého práva s cílem sjednotit právní úpravu v česko-rakouských oblastech habsburské monarchie. Tato komise pracovala

---

¹¹⁰ VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. České právní dějiny. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4 str. 406.

nejprve na našem území, v Brně pod vedením hraběte Blümegena, později byly práce přesunuty do Vídně.¹¹¹ Práce na zákoníku měly být prováděny tak, aby bylo přihlíženo jak k právu římskému jako k právu obecnému, tak k pravidlům, která se zdála být nejpřirozenější a nejspravedlivější podle zásad zdravého rozumu a obecného práva přirozeného.¹¹²

Výsledkem činnosti komise byl návrh zákoníku, nesoucí název „*Zákoník Marie Terezie, ve kterém je stanoveno právo soukromé a všeobecné pro všechny české a rakouské dědičné země*“¹¹³, který byl roku 1766 předložen císařovně ke schválení. Návrh, označovaný také jako *Codex Theresianus, tereziánský kodex*, byl tvořen šesti svazky, přičemž jako vzor pro uspořádání sloužily Justiniánovy Instituce. Po obsahové stránce návrh připomínal více učebnici než právní předpis a z toho důvodu byl vrácen komisi k přepracování.¹¹⁴ Návrhu byla vytýkána značná obsáhlost, rozvláčné formulace a četné další nedostatky, nicméně navzdory svému neúspěchu se stal základem pro další pokračování v kodifikačních pracích.¹¹⁵ O výsledcích těchto prací byla pravidelně osobně informována císařovna Marie Terezie, která projevovala zájem na přijetí univerzální právní úpravy v rakouských zemích.¹¹⁶

Přepracovaná osnova byla dokončena v roce 1776 a podle vůdčí osobnosti J. B. Hortena bývá označována jako *Hortanova osnova*. Jejím významným přínosem byla snaha o zjednodušení obecných pasáží a definic, které do zákoníku podle tvůrců osnovy nepatřily. Uvolněna měla být i závislost na římském právu a prostor měl být dán spíše přirozené spravedlnosti.¹¹⁷ Uvedená osnova však rovněž nebyla přijata.

O další kodifikaci občanského práva, která předcházela přijetí ABGB, se pokusil císař Josef II. V roce 1781 byl přijat jako jedno z jeho prvních reformních

---

¹¹¹ URFUS, Valentin. Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy. 2 vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, ISBN 80-7179-504-6, str. 102

¹¹² Tamtéž, str. 102

¹¹³ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 2. upr. vyd. Praha: Linde, 1999, ISBN 80-7201-167-7. Str.165.

¹¹⁴ Tamtéž str. 166.

¹¹⁵ URFUS, Valentin. Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy. 2 vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, ISBN 80-7179-504-6, str. 103

¹¹⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. Civilní kodexy: 1811 – 1950 – 1964 : [Určeno pro posl. Práv. fak.]. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-210-0597-1 str. 13.

¹¹⁷ URFUS, Valentin. Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy. 2 vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, ISBN 80-7179-504-6, str. 103.

opatření občanský soudní řád, který vycházel z návrhu procesní úpravy tereziánského kodexu a modernizoval občanskoprávní proces¹¹⁸. Zákonodárna činnost pokračovala dále přijetím dílčích úprav civilního práva ve formě císařských patentů. Takto byl v roce 1783 císařem vyhlášen manželský patent, jímž byly manželské věci odňaty církevním soudům a svěřeny světským soudům, a v roce 1786 patent o dědické posloupnosti, kterým byla zavedena jednotná dědická posloupnost pro všechny stavy a pro všechny habsburské země.¹¹⁹

Dne 1. listopadu 1786 byl vyhlášen v Rakousku první *Všeobecný občanský zákoník – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, označovaný také jako *Josefinský občanský zákoník*. Tvořilo jej pět částí a upravovaly především vztahy mezi rodiči a dětmi, postavení sirotků, či osob marnotratných. Zákoník byl koncipován ve smyslu přirozené rovnosti a svobody občanů. Dále do něj byly zakomponovány předpisy, nebo jejich důsledky, které vyšly od roku 1781. Především se jednalo o zrušení nevolnictví, toleranční patent, či odstranění nerovného postavení manželských a nemanželských dětí.¹²⁰

Osvícenské změny nebyly veřejností zcela přijímány a praxe ukázala, že kodifikační snahy budou muset pokračovat. Z toho důvodu došlo za vlády Leopolda II. k ustanovení další komise, jejímž nejvýznamnějším členem se stal Karel Antonín Martini. Výsledkem práce této komise byl tzv. *Martiniho osnova*,¹²¹ tedy návrh, který se značně odlišoval od dosavadních kodifikačních prací včetně Josefinského zákoníku.¹²² Martiniho osnova důsledně vycházela z pojetí přirozených práv. Obsahovala úpravu nezadatelných lidských práv, s nimiž se lidé rodí a která zahrnují právo na život, právo opatřit si prostředky pro život, právo zdokonalovat své fyzické i duševní síly či právo se bránit.¹²³

---

¹¹⁸ URFUS, Valentin. Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy. 2 vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, ISBN 80-7179-504-6, , str. 104.

¹¹⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. Civilní kodexy: 1811 – 1950 – 1964 : [Určeno pro posl. Práv. fak.]. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-210-0597-1 str.

¹²⁰ Tamtéž str. 166.

¹²¹ Pojmenován podle předsedy komise – Karl Anton von Martini.

¹²² URFUS, Valentin. Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy. 2 vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, ISBN 80-7179-504-6, str. 104 – 105.

¹²³ Tamtéž str. 105.

Martiniho osnova nezůstala jen ve formě návrhu zákona, byla 1. ledna 1798 zkusmo vyhlášena jako platný zákoník v oblasti Západní Haliče, tedy jako tzv. *Západohaličský zákoník*, posléze i východního Haliče.¹²⁴

Vydáním Západohaličského zákoníku však snahy o vytvoření všeobecné kodifikace, která by mohla být použita pro celé území Rakouska-Uherska, neskončily. Pod vedením Franze v. Zeilera pokračovaly práce na návrhu nového zákoníku, který byl inspirován jak úpravou obsaženou v Západohaličském zákoníku, i částečně pruským Všeobecným zemským právem i v té době čerstvě vzniklým francouzským občanským zákoníkem Code Civil. Výsledek několikaleté činnosti dal vzniknout nové všeobecné úpravě občanského práva, která byla jako kodifikace vyhlášena dne 1. června 1811 pod názvem *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, *Všobecný zákoník občanský*, zkráceně ABGB,¹²⁵ a to císařským patentem č. 946 Sbírkou zákonů soudních.

4.1.2 Charakteristika Všeobecného zákoníku občanského

Tato kodifikace vycházela z přirozenoprávní teorie i z římskoprávní nauky. Přirozenoprávní teorie se promítla hned v úvodních ustanoveních, kdy např. § 16 došlo k zakázání otroctví a nevolnictví. Charakteristickými rysy byla její výlučnost a obecnost. Zákoník byl určen pro všechny obyvatele bez ohledu na jejich společenskou vrstvu; výjimku tvořili vojáci, pro něž bylo soukromé právo upraveno zvláštními předpisy, jak stanovil čl. VII. vyhlášovacího patentu.

Přijetím kodifikace došlo také ke zrušení starší právní úpravy. Podle čl. V a čl. VI. vyhlášovacího patentu bylo z důvodu zákazu retroaktivity stanoveno, že Všeobecný občanský zákoník nemá vliv na jednání, která předcházejí dnu jeho účinnosti, a na práva nabytá podle dřívějších zákonů. Proto vydržení a promlčení, které začalo před účinností tohoto zákoníku, bylo posuzováno podle starších zákonů. Pokud byla v ABGB stanovena pro vydržení nebo promlčení kratší lhůta než v dřívějších zákonech, tato kratší lhůta se počítala teprve od okamžiku účinnosti ABGB.

---

¹²⁴ DVOŘÁK, Jan; MALÝ, Karel a ADAMOVÁ, Karolina. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7. str. 43-44.

¹²⁵ Tamtéž str. 44. Podle čl. X. vyhlášovacího patentu č. 946 Sb. Zák. soud., bylo původní znění německé a podle něj měly být posuzovány překlady do jiných jazyků habsburské monarchie.

Zákoník tvořilo celkem 1502 paragrafů, které byly uspořádány do úvodu a tří dílů. První díl od § 15 do § 284 pojednává o právu osobním, včetně rodinného a manželského práva. Druhý díl od § 285 do § 1341 se věnoval právům k věcem a obsahoval v sobě dva oddíly, první se věnoval problematice dělení věcí, držbě a právu vlastnickému. Druhý obsahoval ustanovení o smlouvách. Třetí díl od § 1342 do § 1502 obsahoval společná ustanovení jako např. vydržení, promlčení či zajištění práv.¹²⁶

Všeobecný občanský zákoník platil podle svého uvozovacího císařského patentu „pro veškeré naše německé dědičné země“ a jeho účinnost byla stanovena na 1. leden 1812.

4.2 Pojem věci podle ABGB

Při snaze o definování věci je důležité uvést, že ABGB definuje věc pro účely a potřeby práva, tedy jako věc v právním smyslu (*res iuris*). Autoři komentáře k Československému obecnému zákoníku občanskému, tj. k recipovanému ABGB pro Československou republiku, uváděli, že pojem věc byl v tomto zákoníku převzat z právní teorie, která vychází z Justiniánových Digest a opírá se o řecké filozofické školy, tj. školu peripatetickou a školu stoickou.¹²⁷

Definici věci lze nalézt ve druhém dílu Všeobecného občanského zákoníku v § 285, které zní: *Věcí v právním smyslu je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.*¹²⁸ Z této definice vyplývá, co se pro účely práva považuje za věc. Věc je podle §285 charakterizován třemi pojmovými znaky a ty jsou vymezeny:

- 1) Negativně (něco co je rozdílné od osoby)
- 2) Pozitivně (slouží potřebám lidí)
- 3) Samostatná existence ¹²⁹

---

¹²⁶ MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 2. upr. Vyd. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-167-7. Str.167.

¹²⁷ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. str.

¹²⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. Civilní kodexy: 1811 – 1950 - 1964 : [Určeno pro posl. práv. fak.]. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-210-0597-1 str. 98.

¹²⁹ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. str. 70.

První znakem definice věci je její rozdílnost od osoby. ABGB nepřipouští, aby mohl být za věc považován člověk, na rozdíl od římskoprávní úpravy, ve které mohl být svobody zbavený člověk za určitých okolností i objektem právních vztahů,¹³⁰ ustanovení § 16 ABGB výslovně zakazuje otroctví nebo nevolnictví a výkon moci k nim. Každý člověk podle tohoto ustanovení tak musel být pokládán za osobu a jako takový mohl být pouze subjektem právních vztahů. Proto např. dítě nebylo objektem rodičovského práva a dlužník není objektem práva věřitele.¹³¹ Za věc dále nebylo možné považovat ani lidské tělo nebo jeho část, dokud nedojde k jejímu oddělení.¹³²

Zvláštní stav pak platí v případě zemřelého, kdy za věc bylo výjimečně možné považovat mrtvé tělo v případech, kdy v něm již nebylo možné spatřovat, či identifikovat konkrétní osobu. Mohlo se jednat např. o lidské ostatky z dávných dob či tělo, které bylo věnováno k provedení anatomické pitvy.¹³³

Druhý znak, díky němuž může být podle ABGB věc věcí v právním smyslu, je její hospodářská účelnost pro člověka. V definici je tento požadavek vymezen tak, že věc „slouží potřebám lidí“. Podle tohoto může být věcí jen ten předmět, který člověk může ovládat a mít jej ve své moci, jinak řečeno ve svém panství. To znamená, že za věc v právním smyslu podle ABGB nemohly být nikdy považovány věci, všem lidem společné (*res omnium communes*), tedy tekoucí voda, sluneční světlo, moře, hvězdy na obloze apod. Věc v právním smyslu se od běžného pojetí věci odlišuje v tom, zda ji lze používat k uspokojování lidských potřeb. Vychází se z toho, že věc sama o sobě není věcí v právním smyslu, ale stává se jí v momentě, kdy ji lze užít k uspokojování lidských potřeb. Z toho důvodu se také lze setkat s rozdělením věcí na *res commercii* a *res iuris*. Podle prvorepublikového komentáře k Československému obecnému zákoníku občanskému může být věcí ve smyslu sociálním (*res commercii*) např. část hmotné přírody, ale věcí právní (*res iuris*) se ta samá část přírody může považovat až tehdy, kdy ji oprávněná osoba určí

---

¹³⁰ KINCL, Jaromír; SKŘEJPEK, Michal a URFUS, Valentin. Římské právo. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. str. 64.

¹³¹ Tamtéž, str. 7

¹³² Tamtéž str. 7.

¹³³ VAŠEČKA, Jan. Věc v právním smyslu v historickém pohledu. Acta Universitatis Brunensis Iuridica. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1979 str. 66 – 67.

k uspokojení lidských potřeb. Z toho také vychází, že osobou oprávněnou k určení, zda se jedná o *res iuris*, je vlastník věci.¹³⁴

Třetím definičním znakem, který charakterizuje věc v právním smyslu podle ABGB a vychází z uvedené definice, je její samostatná existence. Z toho vyplývá, že součást věci nemůže být předmětem soukromoprávních vztahů, ale následuje osud té věci, ke které patří (např. cihla zastavěná do zdi domu, je jeho součástí a sama osobě nemůže být předmětem soukromoprávních vztahů).¹³⁵ V tomto znaku se úprava věci dle ABGB shoduje s úpravou v římském právu, jak bylo uvedeno v kapitole 3.2.9 této práce.

Na tomto místě je rovněž nutné uvést, že Všeobecný zákoník občanský sice rozlišoval vlastnictví úplné a neúplné, tj. právo na podstatu věci spolu s právem na její užitky svědčící jediné osobě jako vlastnictví úplné a svědčící rozdílným osobám jako vlastnictví neúplné (viz § 357), nepřejal však dosavadní tezi o *dominium eminens* státu.¹³⁶

4.3 Rozdělení věcí podle ABGB

V ABGB se lze setkat s více způsoby dělení věcí. Jeden z prvních spočívá rozdělením věcí, buď podle toho, komu věc náleží, nebo podle povahy, kterou daná věc má.

4.3.1 Rozdělení podle subjektu

Rozdělení věcí podle subjektu, který věc vlastní, je v ABGB upraveno v ustanovení § 286 až § 290. Podle § 286 platilo: „*Věci ve státním území jsou buď statkem státním nebo soukromým. Soukromý statek náleží osobám jednotlivým nebo právnickým, menším společnostem nebo celým obcím.*“¹³⁷

Z tohoto ustanovení předně vyplývá, že dle § 286 ABGB je každá věc, bez ohledu na to, komu tato věc náleží, považována za věc v právním smyslu. Jinak

---

¹³⁴ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. Str. 7- 8.

¹³⁵ Tamtéž, str. 8.

¹³⁶ Tamtéž, str. 9.

¹³⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. Civilní kodexy: 1811 – 1950 - 1964 : [Určeno pro posl. práv. fák.]. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-210-0597-1 str. 98.

řeceno, z hlediska toho, co je v ABGB pokládáno za věc v právním smyslu, není rozhodující, komu tato věc náleží. Aby věc byla věcí právním smyslu, nerozhoduje, zda vlastníkem věci je fyzická, či právnická osoba, ani zda jde o osobu soukromého či veřejného práva.¹³⁸ Platí přitom, že tato věc je buď ve vlastnictví jednotlivých fyzických osob, menších společností a obcí, potom je statkem soukromým, anebo je ve vlastnictví státu.

Tímto ustanovením dochází také k odbočení od římskoprávní úpravy, neboť tam existovaly věci všem lidem společné (*res omnium communes*), které ve svém důsledku, ani za věc v právním smyslu být považovány nemohly, jak je uvedeno v kapitole 3.1.4.1 této práce, neboť vlastnictví k těmto věcem nebylo možné.

Dále, jak je uvedeno v kapitole 3.1.4.2 této práce, v římském právu existovaly věci veřejné (*res publicae*), které na rozdíl od věcí, všem lidem společné, patřily římskému státu. V tomto ohledu se úprava ABGB s římským právem shoduje.

Z uvedeného ustanovení byla vyvozena obecná platnost ABGB, který se vztahuje na všechny věci, s výjimkou těch, které jsou upraveny zvláštním právním předpisem.¹³⁹

Rozdělení věcí podle subjektu, kterému náleží, vypadalo dle ABGB takto:

- § 287 - věci volné, tj. věci bez pána, ponechané komukoliv k přivlastnění; veřejné statky a státní jmění;
- § 288 - obecní statky a obecní jmění
- § 289 - soukromý statek zeměpána, tj. mocnáře.

4.3.2 Věci volné podle ABGB

O věcech volných ABGB stanoví v § 287 první větě následující:

„Věci, které jsou všem členům státu ponechány k přivlastnění, jsou věci bez pána.“

Uvedená definice se shoduje s římskoprávní úpravou *res nullius* (srov. kap. 3.2.11 této práce), ovšem změnou společenských poměrů již okruh věcí volných, tedy věcí bez pána, užší než v římském právu. Podle judikatury citované autory

¹³⁸ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. str. 9.

¹³⁹ Tamtéž, str. 9.

prvorepublikového komentáře k tomuto ustanovení bylo za věc bez pána možné pokládat spodní vodu.¹⁴⁰

4.3.3 Veřejný statek a státní jmění podle ABGB

Ustanovení § 287 druhé a třetí věty ABGB stanovilo:

„Věci, které jim jsou ponechány jen k potřebě, jako: silnice, veletoky, řeky, přístavy a břehy mořské, jsou obecným neboli veřejným statkem. Co je určeno ke krytí státních potřeb, jako: regály mincovní, poštovní a jiné, komorní statky, díla horní a solná, daně a cla, jsou jměním státním.“¹⁴¹

Veřejný statek může být chápán jak v užším, tak v širším smyslu. V užším pojetí se jedná o nemovitosti, které jsou správním předpisem určené k veřejnému užívání a jsou ve vlastnictví veřejnoprávních korporací. Veřejným statkem mohou být podle této úpravy veřejné vody, silnice, cesty náměstí apod.¹⁴²

V širším pojetí mohou být veřejným statkem i věci, které náleží soukromníkovi, nebo veřejné územní korporaci. Věc, která je prohlášena za veřejný statek, stále náleží soukromníkovi, ale ten se musí zdržet takového jednání, které by omezovalo obecné užívání. Rozhodovat o tom, zda konkrétní věc je veřejným statkem, je oprávněn správní úřad.¹⁴³

Podle § 287 se za státní jmění považuje to, *co je určeno ke krytí státních potřeb, jako: regály mincovní, poštovní a jiné, komorní statky, díla horní a solná, daně a cla.*¹⁴⁴

Z této definice vyplývá, že za veřejné jmění jsou považovány ty prostředky, které jsou určené ke správnímu účelu, tímto může být např. kasárna či

---

¹⁴⁰ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. ,str. 12

¹⁴¹ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. Civilní kodexy: 1811 – 1950 - 1964 : [Určeno pro posl. práv. fak.]. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-210-0597-1 str. 98.

¹⁴² ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. str. 17.

¹⁴³ Tamtéž str. 17.

¹⁴⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. Civilní kodexy: 1811 – 1950 - 1964 : [Určeno pro posl. práv. fak.]. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-210-0597-1 str. 98.

administrativní budova. Dále se může jednat o finanční prostředky, kterými mohou být daně či cla.¹⁴⁵

4.3.4 Obecní statek a obecní jmění podle ABGB

Podle § 288 platilo: „*Stejně věci, které podle zemské ústavy slouží k potřebě každého člena obce, tvoří obecní statek; věci pak, jejichž výnos je určen k úhradě obecních výdajů, tvoří obecní jmění.*“

V době, kdy došlo k platnosti ABGB, nebyla obec chápána jako územní samospráva, ale jako společenství lidí.¹⁴⁶ Pro obecní statek platí obdobná úprava jako v případě veřejného statku, avšak tyto prostředky slouží k zabezpečení potřeb členů obce. Za obecní jmění se považují ty výnosy, které jsou určeny k úhradě obecních výdajů.¹⁴⁷

4.3.5 Soukromý statek zeměpána

Poslední, co je upraveno v rámci dělení dle subjektů je úprava majetku zeměpána, tj. mocnáře, panovníka. Ustanovení § 289 ABGB stanovilo:

„*Také na jmění zeměpána, které má v držbě nikoli jako hlava státu, se hledí jako na statek soukromý.*“

Z toho vyplývá, že i panovníkova majetková práva se řídila Všeobecným občanským zákoníkem a tímto došlo k oddělení majetku panovníka od státního majetku. Pro pozdější vývoj práva měl význam zákon č. 354/1921 Sb. z. a n., jímž došlo k zabavení majetku habsburské panovnické rodiny a k převzetí tohoto majetku československým státem.¹⁴⁸

---

¹⁴⁵ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. str. 17.

¹⁴⁶ Tamtéž str. 17.

¹⁴⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. Civilní kodexy: 1811 – 1950 - 1964 : [Určeno pro posl. práv. fak.]. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-210-0597-1 str. 98.

¹⁴⁸ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. str. 20.

4.3.6 Rozdělení věcí dle jejich hmotné povahy podle ABGB

Druhé dělení, které je použito v ABGB pro rozdělení věcí, stojí na principu protikladů, kde jsou brány v potaz vlastnosti konkrétní věci. Podle § 291 se věci v této části dělí na:

- hmotné vs. nehmotné
- movité vs. nemovité
- zužitelné vs. nezužitelné
- cenitelné vs. necenitelné.

Na základě uvedeného ustanovení lze také lépe pochopit obsahové vymezení pojmu „věci“, která se nachází v ustanovení § 285 ABGB. Z tohoto vyplývá, že za věc je možné považovat i nehmotný předmět.¹⁴⁹

4.3.7 Věci hmotné a nehmotné podle ABGB

Podle § 292 ABGB platilo: „*Věci hmotné jsou takové, které lze vnímat smysly, ostatní jsou nehmotné: např. právo lovit, rybařit a všechna jiná práva*“.¹⁵⁰

Dělení věcí na hmotné a nehmotné je jedno z těch, které má svůj původ již v římském právu. Lze konstatovat, že v římském právu, na základě Gaiových Institucí (II, 12 a 13; viz kap. 3.2.1 této práce) byla měřítkem při rozlišení, zda se jedná o věc hmotnou, či nikoliv, její prostá hmatatelnost v nejobecnějším smyslu. Pokud by bylo pro člověka možné se dané věci dotknout, mohla by být řazena mezi věci hmotné. Podle právní úpravy, která vychází z ABGB je tomu ale odlišně. Za hmotnou věc jsou považovány ty objekty, které lze vnímat svými smysly, čímž dochází k rozšíření okruhu předmětů, které mohou spadat do kategorie hmotných věcí.¹⁵¹

V souladu s touto právní úpravou lze tedy za hmotnou věc považovat to, co zabírá určitý prostor, či to co lze v takovémto prostoru vnímat smysly. Také voda či vzduch mohou být za určitých okolností věcí hmotnou, pokud budou uzavřeny do

¹⁴⁹ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. str. 22–23.

¹⁵⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. Civilní kodexy: 1811–1950–1964: [Určeno pro posl. práv. fak.]. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-210-0597-1 str. 99.

¹⁵¹ VAŠEČKA, Jan. Věc v právním smyslu v historickém pohledu. Acta Universitatis Brunensis Iuridica. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1979 str. 69.

nádoby, čímž dojde k jejich oddělení. Naopak, volně plynoucí voda, či vzduch není nejen hmotnou věcí, ale není věcí vůbec.¹⁵²

Za věci hmotné jsou dále také považovány přírodní energie, jako je elektřina, radioaktivita a vodní energie, jimiž se římskoprávní úprava nezabývala, jelikož tyto síly pro ně byly nevyužitelné.¹⁵³ Mezi věci hmotné spadá i práce a vůbec lidská činnost vnímatelná smysly.¹⁵⁴

Naopak, za věc nehmotnou ABGB považuje pomocí negativní definice vše, co není věcí hmotnou. Jako příklad § 292 ABGB udává oprávnění lovit, chytat ryby a další práva. Z toho lze vyvodit, že za věc nehmotnou může být pokládáno i právo vlastnické. Dále jsou věcí nehmotnou různá oprávnění v oblasti práva autorského (např. patent), či obchodního (firma, klientela či obchodní tajemství).¹⁵⁵

Význam v rozdělení věcí na hmotné a nehmotné mohlo být významné mimo jiné v oblasti držby. Za držbu věcí hmotných je považováno její fyzické uchopení, kdežto za držbu věcí nehmotné je považován výkon toho daného práva. Rozdílnost v otázce držby se nacházela i v jejím skončení, kdy u věcí hmotné mohla držba skončit třeba definitivní ztrátou věci, či jen jejím opuštěním. U věcí nehmotných, které se zapisovaly do veřejných knih, došlo k zániku jejím výmazem. U ostatních věcí nehmotných nastává zánik držby, pokud povinná osoba odmítla plnění a oprávněný proti tomuto nepodal žalobu.¹⁵⁶

4.3.8 Věci movité a nemovité podle ABGB

Další rozdělení, se kterým se lze setkat v ABGB, je dělení na věci movité a nemovité. Jedná se o rozlišení, které má své kořeny již v římském právu (zejm. při volbě prétorského interdiktů za účelem ochrany držby, srov. kap. 3.2.3 této práce) a spočívá v tom, zda je možné s danou věcí hýbat, aniž by došlo ke změně její hmotné podstaty. Pokud ano, šlo o věc movitou, v opačném případě se jednalo o věc nemovitou.

---

¹⁵² ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. str. 24

¹⁵³ Tamtéž, str. 24.

¹⁵⁴ Tamtéž, str. 24

¹⁵⁵ Tamtéž str. 25.

¹⁵⁶ KNAIZL, Zdeněk, 2023. Věc v právním smyslu v kontextu historického vývoje a jeho současná reflexe v exekučním právu. *Komorní listy*. 2023(2), str. 28.

Úprava dle ABGB je uvedena v § 293 první větě, která zní takto: *Věci, které bez porušení jejich podstaty lze přenášeti s místa na místo, jsou movité; jinak jsou nemovité.*¹⁵⁷

Z citované definice lze usuzovat, že úprava věcí movitých a nemovitých vychází právě z již římskoprávní úpravy a jsou i značně shodné. Avšak, jak je uvedeno výše, v dobách římského práva nebylo toto dělení až tak významné jako je tomu v dobách platnosti ABGB.

Pro věc movitou podle ABGB platí, že musí splňovat dvě podmínky, a to přenositelnost a neporušitelnost substance. Pokud byt' jedna z nich není splněna, jedná se o věc nemovitou. Kategorii věcí nemovitých především reprezentují pozemky, jakožto součást zeměkoule. Za součást pozemku se považují i věci s ním trvale spojené. Za věc movitou jsou podle této úpravy i práva, jako věci nehmotné. Výjimkou z toho tvrzení jsou práva spojená s držbou věci nemovité, ta jsou řazena mezi věci nemovité.¹⁵⁸ Šlo o reálná práva, reálná břemena, honební právo, rybolov, patronátní práva, pozemkové služebnosti aj.¹⁵⁹

Z výše uvedených zásad existují výjimky. První z nich je uvedena hned ve druhé větě zákonného ustanovení § 293 a připouští, aby věc, která by jinak byla věcí movitou, mohla být považována za věc nemovitou v případě, kdy jde o příslušenství k věci nemovité. Naopak movitými věcmi mohou být např. boudy na trhu, či polní kovárna vystavěná z nouze.¹⁶⁰

Dělení věcí na hmotné a nehmotné je v rámci Všeobecného občanského zákoníku dosti významné v případě nabývání, či zániku věcných práv, kdy jinak docházelo ke vzniku, či zániku práv k věci movité a odlišně zase k věci nemovité. K převodu věcí movitých docházelo na principu tradice, tedy předáním, u nemovitých k tomu docházelo na principu intabulace, zapsáním do veřejných knih.¹⁶¹

---

¹⁵⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. Civilní kodexy: 1811–1950–1964: [Určeno pro posl. práv. fak.]. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-210-0597-1 str. 99

¹⁵⁸ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. str. 27.

¹⁵⁹ Tamtéž, str. 27

¹⁶⁰ Tamtéž str. 28.

¹⁶¹ VAŠEČKA, Jan. Věc v právním smyslu v historickém pohledu. Acta Universitatis Brunensis Iuridica. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1979 str. 71.

4.3.9 Příslušenství věci podle ABGB

Všeobecný občanský zákoník pojednává o příslušenství v ustanovení § 294 až § 297, kde názvosloví není nikterak přesné, a to z důvodu, že pod pojmem příslušenství je podle této úpravy chápána i součást věci. Dle doktríny je však dále nutné trvat na faktickém rozlišování součásti věci od příslušenství.

Dle ustanovení § 294 je za příslušenství považováno to, co „bývá s věcí trvale spojeno. Sem náleží nejen přírůstek věci, dokud od ní není oddělen; ale i věci vedlejší, bez nichž nelze hlavní věci užívat, nebo které zákon anebo vlastník určil k trvalému užívání věci hlavní.“¹⁶² Výraz „to, co bývá s věcí trvale spojeno“ označuje v tomto ustanovení to, co je právní naukou považováno za součást věci, následující souvětí pak označuje skutečné příslušenství věci.¹⁶³

Pro příslušenství je charakteristické, že jsou naplněny dva znaky, a to že se jedná o věc vedlejší, která je ve vztahu podřazenosti k věci jiné.

Pro určení, jakou věc je možné označit za vedlejší, je vždy nutné individuální určení, při kterém však platí, že v případě jedné movité a druhé nemovité věci je věcí hlavní nemovitost (a to i v případě, že movitá věc převyšuje svojí hodnotou věc nemovitou). Pokud se jedná o dvě věci movité, či nemovité, musí dojít ke konkrétnímu určení dle jejího hospodářského určení. Druhým znakem je podřazenost vůči věci hlavní, která se může projevit tím, že věc hlavní nelze bez této věci podřazené, buďto vůbec užívat, nebo je ze zákona, či vlastníkem určena podřazenost dané věci vůči jiné.¹⁶⁴

Pokud se jedná o faktickou neužitelnost, je takové příslušenství označováno jako příslušenství přirozené. V případě, že jde o příslušenství na základě zákona, či z vůle jejího vlastníka jedná se o příslušenství umělé.

O přirozeném příslušenství platí, že kromě faktické nepoužitelnosti věci hlavní, tak i to že jak příslušenství, tak i věc hlavní musejí mít stejného vlastníka. O vztahu věci a příslušenství přirozeného se rozhoduje dle nejširšího, obecného názoru, tedy podle toho, co je chápáno jako přirozené příslušenství obecně, ne na základě vůle jednotlivého vlastníka. Za příslušenství přirozené lze pokládat např.

¹⁶² SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. Civilní kodexy: 1811–1950–1964: [Určeno pro posl. práv. fak.]. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-210-0597-1 str. 99

¹⁶³ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§ 285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. Str. 31 – 32.

¹⁶⁴ Tamtéž, str. 32.

nábytek v hotelu, avšak nábytek běžný – kdyby zde byl např. jedinečný, vzácný originální kus vybavení, o příslušenství by nešlo.¹⁶⁵

Příslušenství, které je ve vztahu podřazenosti na základě rozhodnutí vlastníka nebo ze zákona, se nazývá umělé. Určení příslušenství ze zákona je podle autorů komentáře k obecnému zákoníku občanskému spíše výjimečné a jako příklad uvádějí předepsané hasicí přístroje v domě.¹⁶⁶ Pro určení ze strany vlastníka není vyžadována žádná speciální forma, ale při posouzení stačí, aby se jednalo o příslušenství dle obecného názoru. Obecně lze říci, že určení může provést pouze ten, kdo má ve vlastnictví jak věc, tak i příslušenství věci. Ale je připuštěno, aby takové určení provedl i držitel, (pro dobu své držby)¹⁶⁷ či spoluvlastník.¹⁶⁸ ¹⁶⁹ Určení věci za příslušenství musí být zjevné, a musí zde existovat takový vztah, aby se věc vedlejší používala ve prospěch věci hlavní, není však nutné fyzické spojení příslušenství s věcí hlavní.

Příslušenství věci se vyznačuje také tím, že je určeno k trvalému užívání s věcí hlavní, přechodné užívání příslušenství nezakládá. Určení věci je důležitější než to, zda se příslušenství skutečně trvale využívá, příslušenstvím mohou být i rezervní zařízení.¹⁷⁰

Došlo-li ke sporu, zda je určitá věc příslušenstvím, nesl důkazní břemeno ten, kdo tuto skutečnost tvrdil, nebylo-li možné aplikovat zákonné vymezení příslušenství v § 297 ABGB.

Zvláštní režim vztahu věci hlavní a vedlejší platí pro pozemky a stavby. Tyto vztahy jsou upraveny v souladu s římskoprávní zásadou *superficies solo cedit*, přičemž za součást pozemku se považuje prostor nacházející se nad i pod povrchem. Vymezení stavby, kterou lze považovat za součást pozemku, musí splňovat dvě podmínky. Musí se jednat o takovou stavbu, která je s pozemkem spojena a jejíž účelem je být součástí pozemku. Za součást pozemku se považují také součásti stavby, na němž stojící (např. okna, dveře apod.). Výjimku z těchto

---

¹⁶⁵ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§ 285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. Str. 33.

¹⁶⁶ Tamtéž str. 33.

¹⁶⁷ Držitel tak může učinit, jen po dobu trvání držby.

¹⁶⁸ V případě spoluvlastníka se věc sice stává příslušenstvím, nikoliv však spoluvlastnictvím.

¹⁶⁹ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§ 285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. Str. 33.

¹⁷⁰ Tamtéž, str. 34.

ustanovení představují sklepy, nacházející pod cizím pozemkem a stavby, vystavěné na základě práva stavby, ty se součástí pozemku nestávají.¹⁷¹

Pro směnnou smlouvu (§ 1047) a kupní smlouvu (§ 1061) Všeobecný občanský zákoník výslovně stanovil, že příslušenství věci je převáděno spolu s hlavní věcí. Pro nemovité věci tak nebylo nutné výslovné předání příslušenství, pro převod vlastnictví k němu stačilo pouze provést zápis hlavní nemovité věci do veřejných pozemkových knih, kam se příslušenství nezapisovalo. Příslušenství také bylo postiženo exekucí, kterou nebylo možné vést samostatně jen pro příslušenství.¹⁷²

Pro zánik příslušenství platilo, že nastalo buď trvalou změnou věci hlavní, která byla takové povahy, že se již nedalo používat věc vedlejší, anebo změnou věci vedlejší, která nastala tehdy, kdy věc vedlejší byla trvale určena k něčemu jinému. Příslušenství proto nezanikalo, jestliže vedlejší věc byla např. přechodně dána do opravy.¹⁷³

4.3.10 Věc hromadná (*universitas rerum*) podle ABGB

Za věc hromadnou je podle § 302 ABGB považován souhrn jednotlivých věcí, jejichž spojení vytváří vyšší celek, přičemž je zachována jejich individualita, aniž by zde existoval vztah účelem dané nadřazenosti jedné věci vůči druhé, jak je tomu u příslušenství. Zda soubor věcí lze označit jako věc hromadnou se určuje dle obchodních zvyklostí, tj. nikoli podle názoru jednotlivce, proto hromadnou věcí nebude třeba obsah zásuvky psacího stolu, byť ve vlastnictví jedné osoby. Věc hromadná se musí skládat pouze ze samostatných věcí, které náleží do vlastnictví jednoho vlastníka a tyto věci jsou v rovnocenném postavení. Podle objektivního hlediska tvoří věc jedinou soubor těchto věcí, u nichž je spojení všech obecně tak běžné, že pro danou věc hromadnou existuje společný název – typickým příkladem je knihovna.

Hromadnou věc podle ABGB mohou tvořit jak věci movité, tak věci nemovité. Význam věci hromadné lze spatřit především při převodu věci hromadné,

---

¹⁷¹ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému občanskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§ 285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. Str. 43–44.

¹⁷² Tamtéž, str. 34.

¹⁷³ Tamtéž, str. 35.

její zástavě či obdobných právních úkonech, které dopadají na všechny věci, včetně těch, které přirozeně přibudou, a ovšem bez těch, které naopak ubudou.¹⁷⁴

Vymezení věci hromadné stojí na stejném systému, jako tomu je u práva římského. Obě úpravy vycházejí z hospodářského významu, který se navyšuje v případě, že více samostatných věcí společně přinášejí zvláštní význam.

4.3.11 Věci zužitelné (spotřebitelné) a nezužitelné (nespotřebitelné) podle ABGB

Rozdělení věcí na zužitelné a nezužitelné stojí na principu upotřebovatelnosti. Rozhodující fakt, zda se jedná o věc zužitelnou, či nikoliv spočívá ve způsobu jejího užití, věc sama o sobě nemá vlastnosti, podle kterých by se dalo rozhodnout, zda se jedná o věc zužitelnou, či nikoliv. Věcí zužitelnou je takový předmět, u kterého při získávání užitku dochází k jeho zničení, nebo přeměny jeho podstaty. Pro určení, zda se jedná o věc zužitelnou či nikoliv, je rozhodující účel, s nímž je např. uváděna na trh. Z toho lze usuzovat, že nezáleží jen na vůli vlastníka, protože ten může i věc nezužitelnou použít takovým způsobem, že dojde k jejímu zničení, příkladem může být kniha, se kterou její majitel zatopí.¹⁷⁵ Tím však není dotčena svoboda smluvních stran ujednat si jiné použití věci, jak je uvedeno níže.

Skupinu věcí zužitelných zastupují obdobně jako v římském právu (srov. kap. 3.2.4 této práce) převážně potraviny, topiva či peníze. Od věcí zužitelných je nutné odlišit věci, které se použitím opotřebovávají, tedy věci opotřebitelné, jako jsou šaty, nábytek apod., ty jsou považovány za věci nezužitelné.

V římském právu dále existovalo rozdělení na věci dle zastupitelnosti na věci speciální (*species*) a genericky určené (*genus*, viz kap. 3.2.5 této práce), tedy právě na věci zastupitelné, u nichž nezáleží na jejich individualitě a je možné je nahradit věcmi jinými téhož druhu. Bývají určovány počtem, váhou či mírou. V ABGB byl zvolen poněkud odlišný přístup a to ten, že dělení dle jejich uživatelnosti, či neuzivatelnosti bylo spojeno s dělením dle zastupitelnosti tak, že věci spotřebitelné jsou zároveň věcmi zastupitelnými.¹⁷⁶ To sice platí ve většině

---

¹⁷⁴ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§ 285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. Str. 56-57.

¹⁷⁵ Tamtéž str. 54.

¹⁷⁶ Tamtéž. str 54.

případů, ale ne bezvýhradně. Mnohé zastupitelné věci mohou být nezuživatelné, čili nespotebitelné, např. prkna, či knihy, a mnohé nezastupitelné věci mohou být zuživatelné, např. upité víno ve sklenici.¹⁷⁷

Rozlišování věcí zuživatelných a nezuživatelných podle uvedených objektivních měřítek platí pouze v případech, kdy si strany nedohodnou něco jiného. Zákon připouštěl, aby si smluvní strany dohodly, že určitá zastupitelná věc bude brána jako nezastupitelná, a tedy bylo požadováno vrácení této konkrétní věci; např. smluvní strany si dohodnou dodávku ovoce nikoli za účelem jeho konzumace, ale jako dekorace na stůl.¹⁷⁸ Vráceno by pak muselo být toto konkrétní ovoce, ne stejné téhož druhu. Naopak, mohlo být také smluveno, že věci nezastupitelné, např. koň, lze při půjčce nahradit jinými koňmi.¹⁷⁹

4.3.12 Věci cenitelné a necenitelné podle ABGB

Ustanovení § 303 ABGB rozeznává věci cenitelné a necenitelné. Přitom se nejedná o rozlišování na věci, které hodnotu mají a ty které jej postrádají, protože věci, které postrádají hodnotu, nejsou vůbec považovány za věci.

Dělení dle cenitelnosti se užívá při právních poměrech, u kterých dochází k plnění náhrady, či při směně věcí. Podstatou cenitelnosti věcí je jejich majetková hodnota (nikoli např. hodnota estetická, či etická), která se vztahuje k člověku a jeho potřebám a souvisí s možností tyto potřeby uspokojit.¹⁸⁰ Majetková hodnota věcí může být přímá, pokud jsou potřeby jedince uspokojovány přímo touto věcí, anebo nepřímá, pokud taková věc sice přímo neumožňuje uspokojení potřeb jedince, ale jejím prostřednictvím může být získána věc jiná, která již jeho potřeby uspokojí.¹⁸¹

Za věci cenitelné jsou považovány ty, „jejichž hodnota může v obchodě býti určena srovnáním s věcmi jinými“.¹⁸² Naopak za věci necenitelné jsou považovány

---

¹⁷⁷ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§ 285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. Str. 54.

¹⁷⁸ Tamtéž, str. 54. Objektivní rozdělování na věci zastupitelné a nezastupitelné platí, pokud si strany při právním jednání nesjednaly něco jiného.

¹⁷⁹ Tamtéž, str. 54.

¹⁸⁰ Tamtéž, str. 58 – 59.

¹⁸¹ Tamtéž, str. 59.

¹⁸² SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. Civilní kodexy: 1811–1950 - 1964: [Určeno pro posl. práv. fak.]. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-210-0597-1 str. 101.

ty, „jejichž hodnotu nelze určití srovnáním s jinými věcmi v obchodě.“¹⁸³ Dle judikatury jsou za věci necenitelné považovány směnky.¹⁸⁴

Zákon dále připouští, že i věci nehmotné mohou být jak cenitelné, tak necenitelné. Výsledky manuální, či intelektuální činnosti jsou dle zákona považovány za věci cenitelné, tím však není vyloučeno, aby v případě, že jim nelze určit odpovídající hodnotu, byly necenitelné.¹⁸⁵

4.3.13 Extracommercialita v ABGB

Všeobecný občanský zákoník ve své úpravě neklade, tak velký, důraz na dělení věcí na věci vyloučené z obchodu (*res extra commercium*) a věci, které mohly být předmětem soukromoprávních vztahů (*res in commercio*; srov. kap. 3.1 této práce), jako tomu bylo v době římské, kde jej bylo možné řadit mezi jedno z nejdůležitějších. Přestože ABGB v některých svých ustanovení na toto dělení odkazuje (např. § 311 stanoví, že nabýt držbu je možné pouze k věcem, která nejsou vyloučeny z právního obchodu), v jiných případech není toto kritérium využíváno. Příčiny spočívají ve společenském vývoji, kdy v dobách římského práva byla společnost, a tedy i právo velice ovlivněna náboženstvím a právě část věcí vyňatých z právního obchodu, byly věcmi práva božského (*res divini iuris*).

Druhou skupinou věcí vyňatých z právního obchodu byly podle římského práva věci lidského práva, které mohly být neobchodovatelné z důvodu vysoké důležitosti pro tehdejší římskou společnost (*res publicae*), či pro lidi obecně (*res omnium communes*).¹⁸⁶

Úprava dle ABGB je však odlišná, neboť vychází z přirozenoprávního učení (na ně se výslovně odvolává § 7) a může vést k závěru, že moderní právo by vlastně nemělo vymezovat věci, které by bylo možné vyloženě podřadit do kategorie *res*

---

¹⁸³ SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. Civilní kodexy: 1811–1950 - 1964: [Určeno pro posl. práv. fak.]. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-210-0597-1. Str. 101.

¹⁸⁴ ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4. str 60.

¹⁸⁵ Tamtéž, str 59.

¹⁸⁶ VAŠEČKA, Jan. Věc v právním smyslu v historickém pohledu. Acta Universitatis Brunensis Iuridica. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1979 str 74.

extra commercium, a to z toho důvodu, že podle ABGB se o věc v právním smyslu vůbec nejedná (výslovně např. *res omnium communes*¹⁸⁷).¹⁸⁸

Pojem *res extra commercium* měl přesto v rakouském právu určitý význam, i když jeho obsah v ABGB zcela neodpovídal jeho protějšku v římském právu. Podle A. Randy nebylo správné definovat tento pojem jako věci, které nemohou být předmětem soukromých práv, protože zahrnuje i jednak věci vyloučené z právního obchodu zcela (např. mrtvá lidská těla a věci, které jsou s nimi ukládány do hrobu), jednak věci vyloučené ze soukromého práva částečně tak, že jistá soukromá práva nemohou nikomu náležet – jde o věci ve vlastnictví státu nebo obcí, z nichž jsou soukromá práva soukromníků vyloučena do té míry, do jaké se výkon těchto práv neslučuje s jejich veřejnoprávním určením.¹⁸⁹ Do této kategorie patří vojenské erární oděvy, které byly vyloučeny dvorským dekretem ze dne 5. prosince 1808 a věci veřejné k všeobecnému užívání.¹⁹⁰ Rovněž byly z právního obchodu v rakouském právu vyňaty zbraně, a to na základě císařského patentu č. 223 z roku 1852.¹⁹¹

4.3.14 Současná podoba ABGB

Vymezení věci v právním smyslu v ustanovení § 285 současného rakouského občanského zákoníku (dodnes v Rakousku označeného jako Obecný zákoník občanský pro celé německé dědičné země rakouské monarchie, č. 946/1811 Sbírký zákonů soudních, *Justizgesetzsammlung*, JGS) odpovídá beze změny původní definici z roku 1811, tedy jako všechno, co je rozdílné od osoby a co slouží k potřebě lidí. Jde o nejširší obecný rámec, určité programové vymezení, které je dále v textu zákona upřesněno.¹⁹²

K tomu je třeba poznamenat, že pojem věci a věcných práv v rakouském právu před účinností ABGB vycházel z římskoprávního vymezení, byl však také

¹⁸⁷ Podle ABGB jej nelze považovat za věc, z důvodu chybějícího ohraničení.

¹⁸⁸ VAŠEČKA, Jan. Věc v právním smyslu v historickém pohledu. Acta Universitatis Brunensis Iuridica. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1979 str 74

¹⁸⁹ RANDA, Antonín. Systemu rakouského obecného práva soukromého díl zvláštní. II., Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém / sepsal Antonín Randa. Praha, Edvard Grégr, 1847, str. 7 – 8.

¹⁹⁰ Tamtéž, str. 8.

¹⁹¹ Cís. Patent č. 223/1852 ř.z. ze dne 24. října 1852 o ustanoveních týkajících se výroby, obchodu a držení zbraní a věcí muničních a nošení zbraní (zbrojní patent).

¹⁹² KOZIOL, Helmut; BYDLINSKI, Peter; BOLLENBERGER, Raimund; APATHY, Peter; BYDLINSKI, Michael et al., HAAS, Susanne (ed.). Kurzkomentar zum ABGB: allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Ehegesetz, Konsumentenschutzgesetz, IPR-Gesetz, Rom I- und Rom II-VO. 4., überarbeitete Auflage. Wien: Verlag Österreich, 2014. ISBN 978-3-7046-6600-0, str. 296.

ovlivněn středověkou představou o věci jako čemkoli, co sloužilo lidské potřebě. Rakouské právo na základě scholastické tradice postrádalo obecně platné vymezení pojmu věc, namísto toho kazuisticky pojednávalo o konkrétních předmětech a právech k nim. Změnu přinesla teprve přirozenoprávní škola (*Naturrechtsdogmatik*), která vymezila obecný pojem věci v právním smyslu.¹⁹³

Z vymezení pojmu věc tak, jak je uvedena v § 285 lze vyvodit, že věci v právním smyslu není nejen člověk, ale ani součást lidského těla, jako jsou končetiny, vlasy, orgány apod., které se tak nemohou stát předmětem právního jednání, stejně jako jiné, umělé součásti pevně spojené s lidským tělem, jakými jsou např. zubní plomby, kardiostimulátor nebo určité druhy zdravotních protetik. Věcí v právním smyslu jsou naproti tomu pomůcky volně spojené s lidským tělem, jako jsou zubní náhrady, kontaktní čočky či oddělitelné protézy.¹⁹⁴

Nakládání s orgány a jinými součástmi lidského těla upravuje v Rakousku ustanovení § 25 spolkového zákona (č. 1/1957 BGBl) o nemocnicích a zdravotních střediscích (*Krankenanstalten- und Kuranstaltengesetz*, KAKuG).¹⁹⁵

Dalším z definičních znaků věci v právním smyslu je, podle současného rakouského ABGB, její způsobilost sloužit lidským potřebám; není-li tento znak naplněn, nejde o věc. Ve shodě s původním zněním proto např. mořská voda, vzduch, sluneční či větrná energie samy o sobě věcmi v právním smyslu nejsou, avšak jinak je tomu v případě, že jsou jímány do nádob, takže např. budou věci, jsou-li uzavřeny do lahví s vodou, či kyslíkových lahví. Věcí v právním smyslu je ropa a zemní plyn, které je technicky možné vytěžit, dále pak i vyrobená elektrická energie. Nehmotnou věcí v právním smyslu je v současném rakouském právu internetová doména a rovněž věci, které teprve vzniknou při koupi naděje dle § 1275 a § 1276 ABGB.¹⁹⁶

Zákonem č. 179 z 10. března 1988 (179/1988 BGBl) bylo do ABGB doplněno ustanovení § 285a, které se týká ochrany zvířat a stanoví, že zvíře není věcí a podléhá ochraně zvláštními zákony a dále že předpisy, které se vztahují na věci, lze použít v případě zvířat jen potud, neexistují-li jiná, odlišná právní úprava. Tuto odlišnou úpravu představuje mj. § 222 rakouského trestního zákoníku

---

¹⁹³ FLOSSMANN, Ursula; KALB, Herbert; NEUWIRTH, Karin: *Österreichische Privatrechtsgeschichte*, 7. Auflage, Verlag Österreich GmbH, Wien 2014, ISBN 978-3-7046-6743-4, str. 163

¹⁹⁴ Tamtéž, str. 297.

¹⁹⁵ Tamtéž, str. 297

¹⁹⁶ Tamtéž, str. 298.

(č. 60/1974 BGBl), upravující trestný čin týrání zvířat, dále pak i předpisy jednotlivých spolkových zemí Rakouska.¹⁹⁷

Skutečnost, že zvíře je pokládáno sice za objekt soukromoprávních vztahů, ale současně i za věc svého druhu, dokládá také ustanovení rakouského exekučního řádu (č. 79/1896 RGBl, *Exekutionsordnung*): podle § 250 odst. 1 nelze v exekuci zabavit domácí zvířata neurčená k prodeji, ke kterým existuje citová vazba; dále pak z jiného důvodu i hospodářská zvířata (dojnice, prasata, kozy nebo ovce), pokud jsou tato zvířata nezbytná k výživě povinného nebo rodinných příslušníků žijících v jedné domácnost s ním.

Pokud jde o dělení věcí podle jednotlivých kategorií, zachovává současný rakouský ABGB původní členění, což platí pro ustanovení § 286 až 289, v nichž jde o rozdělení věcí podle subjektu na státní nebo soukromý statek (*Staats-Gut, Privat-Gut*, § 286), věci bez pána; veřejný statek a státní jmění (*freystehende Sachen; öffentliches Gut und Staatsvermögen*, § 287), obecní statek a obecní jmění (*Gemeindegut, Gemeindevermögen*, § 288) a zvláštní ustanovení pro soukromý statek zeměpána¹⁹⁸ (*Privat-Gut des Landesfürsten*, § 289). Ustanovení § 291 až 303 obsahují členění věcí podle jejich povahy na věci hmotné a nehmotné (*körperliche und unkörperliche Sachen*, § 292), na věci movité a nemovité (*bewegliche und unbewegliche Sachen*, § 293), příslušenství (*Zugehör*, § 294), práva jako movité věci (*Rechte als bewegliche Sachen*, § 298), věci zužitelné a nezužitelné (*verbrauchbare und unverbrauchbare Sachen*, § 301), věc hromadnou (*Gesamtsache, universitas rerum*, § 302) a věci cenitelné a necenitelné (*schätzbare und unschätzbare Sachen*, § 303).

Naopak odlišnou úpravu od původního znění ABGB z roku 1811 obsahuje, kromě výše uvedeného ustanovení § 285a o zvířatech, také ustanovení § 297a, které pojednává o strojích (*Maschinen*). Toto ustanovení bylo do textu zákona zařazeno na základě císařského nařízení 69/1916 Ř. z., jímž se vydává třetí částečná novela k obecnému zákoníku občanskému (69/1916 RGBl, *Kaiserliche Verordnung über die dritte Teilnovelle zum allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*) a stanoví, že stroje spojené s nemovitou věcí nejsou příslušenstvím, jestliže je poznamenáno ve veřejné knize, tj. pozemkové knize, se souhlasem vlastníka nemovitosti, že stroje jsou

¹⁹⁷ FLOSSMANN, Ursula; KALB, Herbert; NEUWIRTH, Karin: *Österreichische Privatrechtsgeschichte*, 7. Auflage, Verlag Österreich GmbH, Wien 2014, ISBN 978-3-7046-6743-4. Str. 298.

¹⁹⁸ Tamtéž, str. 304. Zákonem č. 209/1919 StGBl, tzv. Habsburským zákonem, byl zabaven majetek členů panovnického rodu lotrinských Habsburků a převeden na rakouskou republiku.

vlastnictvím jiné osoby. Z toho lze vyvodit pomocí argumentu a contrario, že stroje, u nichž takovýto záznam učiněn není a současně nebude prokázáno vlastnictví jiné osoby jiným způsobem, příslušenství nemovitosti tvořit budou.¹⁹⁹

Další změnu oproti původnímu znění ABGB z roku 1811 přinesla novela č. 100/2008 BGBl. I. (*Bundesgesetz, mit dem das Allgemeine Grundbuchsgesetz 1955, das Grundbuchsumstellungsgesetz, das Liegenschaftsteilungsgesetz, das Urkundenhinterlegungsgesetz, das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch, das Gerichtsgebührengesetz und das Vermessungsgesetz geändert werden*), která s účinností od 1. 1. 2009 nahradila dosavadní znění § 300 ABGB, pojednávající o právu platném pro nemovitosti v závislosti na jejich umístění, novou úpravou vlastnictví k podzemním prostorům. Nový § 300 stanoví, že se souhlasem vlastníka nemovitosti lze zřídit samostatné vlastnictví k prostorům a stavbám, které se nacházejí pod povrchem terénu cizí nemovitosti a neslouží k podpoře staveb vybudovaných nad povrchem terénu, jako jsou sklepy, podzemní parkoviště a tunely vyhrazené k průmyslovým nebo hospodářským účelům. Jde o výjimku z dosud platného pravidla, podle něž prostory pod povrchem pozemku náležely vlastníkovi pozemku. Za splnění podmínek uvedených v § 300 mohou být takové podzemní prostory a stavby zapsány do pozemkové knihy a mohou být samostatným objektem práv.²⁰⁰ Uvedené ustanovení se neuplatní v případě, že vlastník nemovitosti na povrchu je současně vlastníkem prostor pod povrchem, není však vyloučeno spoluvlastnictví těchto podzemních prostor vlastníkem nemovitosti na povrchu.²⁰¹

4.3.15 Shrnutí – římskoprávní vliv v ABGB

Přestože časová propast mezi obdobím působení římského práva a ABGB čítá několik staletí, je evidentní, že v ABGB nacházejí prvky pocházející právě z římského práva. Jak plyne z výše uvedeného, vliv římského práva se samozřejmě nevyhnul ani úpravě věci. Již prvním rozdílem je možné spatřovat v samotné definici věci, kdy v ABGB je věc definována v § 285, který obsahuje základní znaky toho, co lze považovat za věc podle této úpravy. U římského práva žádnou podobnou

---

¹⁹⁹FLOSSMANN, Ursula; KALB, Herbert; NEUWIRTH, Karin: *Österreichische Privatrechtsgeschichte*, 7. Auflage, Verlag Österreich GmbH, Wien 2014, ISBN 978-3-7046-6743-4. Str. 316.

²⁰⁰ Tamtéž, str. 319.

²⁰¹ Tamtéž, str. 319.

definici nalézt nelze už jen proto, že římské právo fungovalo odlišně od úpravy v ABGB a namísto obecných definic pracovalo s kasuistickými pravidly.

Druhý rozdíl, který vychází přímo z definice věci, se týká okruhu předmětů, které mohou být považovány za věc. Na rozdíl od římskoprávní úpravy, kde mohl být za předmět považován i nesvobodný člověk, dle ABGB je živý člověk jako objekt vyloučen, což vychází jak z ustanovení § 16, tak právě i z § 285 ABGB.

Další odlišnost lze spatřovat v tom, zda je právní úprava ovlivněna náboženstvím, či nikoliv. V římskoprávní úpravě bylo patrné, že významnou součástí tehdejší společnosti bylo náboženství, které se projevilo např. v tom, že některé věci byly právě kvůli náboženství úplně vyňaty z právního obchodu. V ABGB již takovýto vliv toliko patrný není, přestože se zde také objevují objekty, které jsou z obchodu z nějakého důvodu vyňaty nebo omezeny. Nutno však dodat, že toto omezení není převážně z důvodů náboženských, ale ryze sekulárních. K samotnému omezování nakládání s určitými věcmi dochází převážně za účelem ochrany veřejného pořádku, či dobrých mravů. K omezení právního obchodu došlo např. v oblasti zbraní, či výzbroje. Věci určené k náboženským účelům nebyly zcela vyloučeny z právního obchodu, jelikož patřily církvi, ale došlo k omezení při nakládání s nimi v zájmu zachování dobrých mravů.

Oblast, ve které je římskoprávní vliv zcela evidentní, tak je problematika rozdělení věcí. Jak již bylo uvedeno dříve, některá dělení (např. hmotné a nehmotné, movité a nemovité) mají své kořeny již v římském právu. Naopak do doby platnosti ABGB nepřešlo rozdělení věcí dle mancipace, což je však pochopitelné, jelikož mancipace přestala být později používána.

4.4 Německý občanský zákoník – stručný náhled

Kodifikace německého soukromého práva vycházela z vlivů jednak přirozenoprávní školy, z velké míry však z tzv. právní vědy pandektního práva neboli německé pandektistiky 19. století.²⁰² Ta navazovala na justiniánskou kodifikaci římského práva a měla za cíl vytvořit systém soukromoprávních institutů, které budou propracovány jak co do používaných termínů, tak i do jejich obsahu. Kvůli této své stránce byla německá pandektistika označována také jako

---

²⁰² URFUS, Valentin. Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy. 2 vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, ISBN 80-7179-504-6, str. 114

pojmová právní věda (*Begriffsjurisprudenz*). K jejím hlavním znakům patřil důraz na právní pozitivizmus, který stál v protikladu k dosavadním myšlenkovým směrům, které vycházely z historického německého práva, jež bylo nejednotné, rozdělené podle jednotlivých historických územních celků.

Německý občanský zákoník byl připravován od roku 1874, v době, kdy politické sjednocení německých zemí již bylo dokončeno. První návrh byl dokončen v letech 1887 až 1888. Po odborných diskusích byl připraven druhý návrh, který byl přepracován do podoby třetího návrhu, který byl přijat a schválen roku 1896 pod názvem *Bürgerliches Gesetzbuch für das Deutsche Reich*, zkráceně BGB, s účinností od 1. ledna 1900, který je v mnohokrát novelizované podobě účinný dodnes.²⁰³

Systematické uspořádání BGB vycházelo z německé pandektní školy, avšak s určitou odlišností: zatímco německá pandektistika rozlišovala pětičlenné schéma zahrnující obecnou část, právo věcné, právo obligační, právo rodinné a právo dědické, BGB byl systematicky rozčleněn na obecnou část (zahrnující mj. úpravu osob a věcí), po níž následovalo nikoli právo věcné, ale právo obligační, dále rozdělené na obecnou a zvláštní část. Teprve po ní bylo zařazeno právo věcné, právo rodinné a právo dědické.²⁰⁴

4.4.1 Vymezení věci podle BGB

Právní úprava věcí v právním smyslu je v obecné části BGB rozčleněna do těchto hlavních okruhů: vymezení pojmu věci a zvířete (§ 90, § 90a), zastupitelné věci (*Vertretbare Sachen*, § 91) a zužitelné věci (*Verbrauchbare Sachen*, § 92). Dále je v § 93 až 96 stanoveno, co jsou to podstatné součásti věci (*wesentliche Bestandteile*, § 93), podstatné součásti pozemku (*wesentliche Bestandteile eines Grundstücks*, § 94 odst.1), podstatné součásti budovy (*wesentliche Bestandteile eines Gebäudes*, § 94 odst. 2) a co jsou věci, které nejsou součástí pozemku, či budovy pro svůj dočasný účel (§ 95). Dále je stanoveno, která práva jsou považována za součást pozemku (§ 96). Ustanovení § 97 a § 98 pojednávají o příslušenství věci, § 99 o plodech věci a § 100 o výnosech věci. Ustanovení § 101

---

²⁰³ URFUS, Valentin. Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, ISBN 80-7179-504-6. Str. 118.

²⁰⁴ Tamtéž, str. 119.

pojednává o míře využití plodů, § 102 o právu na náhradu nákladů pro dosažení plodů, § 103 o povinnosti nést náklady související s věcí.

Německý občanský zákoník vymezuje pojem věc v právním smyslu v § 90 jako věci pouze tělesné (*nur körperliche Gegenstände*), tj. pouze věci hmotné. To je významnou odlišností proti římskému právu, které znalo rozdělení na věci tělesné (*res corporales*), tj. hmotné a věci netělesné (*res incorporales*) tj. nehmotné (srov. kap. 3.2.1 této práce). Důvod tohoto vymezení v BGB je nutné hledat ve vývoji německého práva, kdy značný vliv na něj měly názory Friedricha Carla von Savigny, který ovlivněn filozofií I. Kanta definoval v díle zaměřeném na výklad římského práva (*System des heutigen römischen Rechts*) věc jako vymezený kus nesvobodné přírody (*begrenzttes Stück der unfreien Natur*).²⁰⁵

Vymezení pojmu věci v § 90 jako věci hmotné přitom s sebou nese určité potíže, neboť mohou vzniknout pochybnosti, zda věcná práva tak, jak jsou vymezena v BGB, dopadají na všechny věci odpovídající zdánlivě definici § 90, nebo nedopadají; dále mohou vzniknout pochybnosti o aplikaci majetkových práv dle BGB i na věci nedopovídající vymezení § 90.²⁰⁶

Uvedené vymezení pojmu věc jako věc tělesná tj. hmotná podle § 90 BGB, platí bezpochyby pro celou třetí knihu BGB, avšak již v oblasti věcných práv a v německém obchodním právu se toto vymezení může vztahovat částečně jak na hmotné, tak i na nehmotné věci.²⁰⁷

Projevem hmotného charakteru věci, tj. její tělesnosti, je její prostorové ohraničení a ovladatelnost. Ohraničení věci může být přirozené, nebo věc může být vymezena pomocí určitých prostředků, jakými jsou třeba hraniční kameny, značky v katastrálních mapách.²⁰⁸ Věcí dle BGB není volně existující vzduch, tekoucí voda, podzemní voda a sníh.²⁰⁹ Ty se nestanou věcí ani v případě, kdy dojde k jejich částečnému přetvoření, jakým je např. vytvoření běžecké stopy ve sněhu.²¹⁰ Naproti tomu je možné vlastnit stojaté vody jako je rybník nebo jezero. Nezáleží

---

²⁰⁵ SCHMOECKEL, Mathias; RÜCKERT, Joachim; ZIMMERMANN, Reinhard. Historisch-kritischer Kommentar zum BGB. Mohr Siebeck, Tübingen 2003, ISBN 3-16-147909-2, str. 311

²⁰⁶ Tamtéž, str. 308.

²⁰⁷ PRÜTTING, Hanns; WEGEN, Gerhard; WEINREICH, Gerd Weinreich. Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar. 18. Auflage. Luchterhand Verlag, 2023, § 90, online na <https://research.wolterskluwer-online.de/document/b268533e-126e-398c-92aa-fa1f7ee27457> § 90

²⁰⁸ Tamtéž, § 90 část B I.

²⁰⁹ Tamtéž, § 90 část B I.

²¹⁰ Tamtéž, § 90 část B I.

tedy na skupenství, tj. fyzikálním složení věci, ale na jejím ohraničení a ovladatelnosti, takže věci budou plynné látky v potrubí nebo kapaliny v nádrži.²¹¹

Věcí podle § 90 BGB není elektřina nebo teplo.²¹² Dále věci nejsou ani nehmotná majetková práva, jako jsou práva duševního vlastnictví, tj. patenty, užité vzory, průmyslové vzory a ochranné známky, autorská práva, dále právo na jméno, název společnosti a další majetková práva, pohledávky, práva organizace atd. Nezcela jasné je zařazení tzv. virtuálních předmětů, např. předměty nebo avataři v počítačových hrách, které však mohou být předmětem samostatných právních jednání a jsou považovány spíše za nehmotné věci.²¹³ Věcí dále není software, či data, která jsou výsledkem duševní činnosti. Dispozice s nimi byly upraveny v roce 2002 ustanovením § 453 BGB, upravující koupi digitálního obsahu.

Soubory věcí, tedy několik nezávislých položek spojených do společného celku, nejsou věci ve smyslu § 90 BGB. Jednotlivé věci zůstávají právně samostatné, lze k nim zřídit pouze věcná práva.²¹⁴

Věcí dále nejsou žijící lidé, ti mohou být pouze subjekty práva, nikoli jeho objekty. Avšak oddělené části lidského těla, jako jsou vlasy, darovaná krev, sperma nebo vyjmuté orgány, jsou dnes převážně pokládány za věc movitou, pokud nejsou určeny k zachování tělesných funkcí nebo k opětovnému začlenění do těla (autologní dárcovství krve, zmrazené spermie, vajíčka odebraná k oplodnění) – v takovém případě tvoří s tělem funkční celek i během jejich dočasného odloučení od těla.²¹⁵ Věci, které nejsou pevně spojeny s tělem, jako jsou protézy, zubní náhrady, ale i pomůcky jako brýle, naslouchátka nebo paruky, zůstávají movitými věcmi, ale nelze je zabavit. Kardiostimulátory, zubní implantáty a podobné předměty se stávají součástí těla v okamžiku, kdy jsou k němu pevně připojeny, tj. po lékařském zákroku.²¹⁶

---

²¹¹ PRÜTTING, Hanns; WEGEN, Gerhard; WEINREICH, Gerd Weinreich. Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar. 18. Auflage. Luchterhand Verlag, 2023, § 90, online na <https://research.wolterskluwer-online.de/document/b268533e-126e-398c-92aa-fa1f7ee27457> § 90 část B I.

²¹² Tamtéž, § 90 část B II. Větrná nebo solární energie vyrobená technickými systémy však může být předmětem právního jednání.

²¹³ Tamtéž, § 90 část B II.

²¹⁴ Tamtéž, § 90 část B II.

²¹⁵ Tamtéž, § 90 část IV 2.

²¹⁶ Tamtéž, § 90 část IV 2.

4.4.2 Zvířata podle BGB

Ustanovení § 90a BGB stanoví, že zvířata nejsou věci a jsou chráněna zvláštními zákony. Použijí se na ně přiměřeně ustanovení vztahující se na majetek, není-li stanoveno jinak. Tato úprava byla do BGB zařazena na základě zákona o zlepšení právního postavení zvířat ze dne 20. srpna 1990 (BGBl I 1762) po vzoru rakouské úpravy z roku 1988²¹⁷ (srov. kap. 4.3.14 této práce) a jejím cílem je odstranit formální rovnost zvířat a věcí, aby tím byla vyjádřena zásada, že zvířata jsou tvorové vnímající bolest.²¹⁸ Zvířata tedy nejsou nadále subjekty, ale objekty práva a jako s takovými se s nimi zachází např. v případě rozvodu manželství, kdy je vyloučeno analogické použití § 1684 BGB, upravující kontakt rodičů s dětmi.²¹⁹

4.4.3 Věci zastupitelné a věci zužitelné podle BGB

Podle § 91 BGB jsou zastupitelnými věcmi movité věci, které jsou v obchodním styku obvykle určeny počtem, velikostí nebo hmotností. Jde o definici vycházející z tradičního římskoprávního pojetí (srov. kapitolu 3.2.5 této práce). Podle literatury k tomuto ustanovení jde o věci, které se svými výraznými individualizačními znaky neodlišují od jiných věcí stejného druhu a lze je proto odlišit od jiných věcí tohoto druhu pouze tím, že získají individuální charakter.²²⁰

Významné je rozlišení zastupitelných a nezastupitelných věcí v německém závazkovém právu, kdy při zániku věci je v případě zastupitelných věcí možná naturální restituce dodáním nové věci, v případě nezastupitelných to možné není.²²¹

Příkladem zastupitelných věcí v německém právu jsou podle tamní judikatury sériové výrobky, typicky např. motorová vozidla a stroje, stavební materiály, zemědělské produkty, pivo z určitého pivovaru a víno jednoho ročníku, jedné odrůdy, lokality a stupně kvality.²²² Nezastupitelnými věcmi jsou potom pozemky a movité věci, které se staly jejich součástí, dále pak zvířata, pokud nejsou

---

²¹⁷ SCHMOECKEL, Mathias; RÜCKERT, Joachim; ZIMMERMANN, Reinhard. Historisch-kritischer Kommentar zum BGB. Mohr Siebeck, Tübingen 2003, ISBN 3-16-147909-2, str. 325.

²¹⁸, PRÜTTING, Hanns; WEGEN, Gerhard; WEINREICH, Gerd Weinreich. Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar. 18. Auflage. Luchterhand Verlag, 2023, § 90, online na <https://research.wolterskluwer-online.de/document/b268533e-126e-398c-92aa-fa1f7ee27457>, § 90a.

²¹⁹ Tamtéž, § 90a část B.

²²⁰ Tamtéž, § 91.

²²¹ Tamtéž, § 91 část A.

²²² Tamtéž, § 91 část B.

prodávána ve velkém, výrobky na zakázku a umělecká díla. Ze sériových výrobků jsou pak nezastupitelné takové, které byly upraveny na míru zákazníkovi.²²³

Zužitelné věci jsou podle § 92 BGB takové movité věci, jejichž účel použití spočívá ve spotřebě nebo ve zcizení (*Veräußerung*). Spotřebou se věc obvykle skutečně spotřebuje, tedy dojde k jejímu zániku, např. v případě potravin, léků či pohonných hmot. Mezi zužitelné věci naopak nepatří oděvy, i když se nošením přirozeně opotřebovávají.²²⁴

4.4.4 Podstatné součásti věci, pozemku a budovy podle BGB

Součásti věci, které nelze od sebe oddělit, aniž by jedna nebo druhá byla zničena nebo změněna ve své podstatě, nemohou být podle § 93 BGB předmětem zvláštních práv. Převod vlastnictví movité nebo nemovité věci proto vždy zahrnuje její podstatné součásti. Podle judikatury k tomuto ustanovení je jakákoli opačná dohoda mezi stranami neplatná.²²⁵

Podle § 94 BGB jsou podstatnými součástmi pozemku věci pevně spojené s pozemkem, zejména stavby, jakož i produkty pozemku, pokud jsou s pozemkem spojeny. Semena se stávají nedílnou součástí pozemku, když jsou zasetá, rostlina se stává nedílnou součástí pozemku, když je zasazena. Mezi základní součásti budovy patří položky vložené do konstrukce budovy. V tomto ustanovení je jednak vyjádřen institut součástí věci tak, jak byl znám z římského práva, jednak významná zásada *superficies solo cedit* (srov. kap. 3.2.9 této práce).

Podle judikatury k tomuto ustanovení jsou podstatnou součástí pozemku budovy, které jsou stavebně pevně připojeny k pozemku, ne však způsobem, který lze snadno odstranit. Proto stavba domu na kolech, tzv. mobilního domu (*mobilheim*) nebude podstatnou součástí pozemku.²²⁶

Dále, podle judikatury k § 94 BGB jsou podstatnými součástmi budovy např. výtah, ohřívač vody, lezecká stěna ve sportovní hale nebo markýzy. Konstrukční prvky vložené do budovy, např. otopný systém, se stávají podstatnou

---

²²³ PRÜTTING, Hanns; WEGEN, Gerhard; WEINREICH, Gerd Weinreich. Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar. 18. Auflage. Luchterhand Verlag, 2023, § 90, online na <https://research.wolterskluwer-online.de/document/b268533e-126e-398c-92aa-fa1f7ee27457>, § 91 část B.

²²⁴ Tamtéž, § 92 část B.

²²⁵ Tamtéž, § 93 část A.

²²⁶ Tamtéž, § 94 část A.

součástí budovy již okamžikem, kdy jsou do ní vestavěny, nikoli až po dokončení celého systému.²²⁷

Ustanovení § 95 BGB vymezuje, které věci nejsou podstatnou součástí pozemku, či budovy s ohledem na účel těchto věcí. Tak součástí pozemku nezahrnují věci, které jsou s pozemkem spojeny pouze dočasně. Rovněž předměty, které byly do budovy vloženy pouze pro dočasný účel, nejsou součástí budovy.

4.4.5 Práva spojená s vlastnictvím pozemku podle BGB

Ustanovení § 96 BGB stanoví, že za součást pozemku se pokládají i práva spojená s jeho vlastnictvím. Jde o právní fikci, tzn. že práva spojená s vlastnictvím pozemku nejsou přímo součástí pozemku, ani se nestávají věcmi ve smyslu BGB, ale finguje se stav, jako by touto součástí byly.²²⁸

Myšlenka, že i práva mohou být pokládána za věc, nebyla v římském právu neznámá (srov. kap. 3.2.1 této práce), nicméně římské právo nepokládalo práva, byť spojená s pozemkem, výslovně za součást věci (srov. kap. 3.2.9. této práce).

Otázku, která práva jsou pokládána za součást pozemku, ponechává § 96 BGB otevřenou, podle německé judikatury to jsou práva, která nelze oddělit od vlastnictví nemovitosti.²²⁹

4.4.6 Příslušenství věci podle BGB

Podle § 97 BGB jsou příslušenstvím věci hlavní (která může být movitá i nemovitá)²³⁰ movité věci, které nejsou součástí věci hlavní, jsou určeny k hospodářskému účelu²³¹ věci hlavní a jsou s ní v prostorovém vztahu, který odpovídá tomuto účelu. Tato definice v podstatě odpovídá pojmu příslušenství věci v římském právu (srov. kap. 3.2.9 této práce), je však omezena, na rozdíl od něj, pouze na movité věci, zatímco římskoprávní příslušenství (D 19, 1, 13, 31) takto

---

²²⁷ PRÜTTING, Hanns; WEGEN, Gerhard; WEINREICH, Gerd Weinreich. Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar. 18. Auflage. Luchterhand Verlag, 2023, § 90, online na <https://research.wolterskluwer-online.de/document/b268533e-126e-398c-92aa-fa1f7ee27457>, § 94 část B.

²²⁸ Tamtéž, § 96 část A.

²²⁹ Tamtéž, § 96 část A

²³⁰ Tamtéž, § 97 část B II.

²³¹ Hospodářský účel není podle německé judikatury možné vykládat jen ve smyslu dosažení zisku, ale může se jednat i o kulturní nebo náboženský účel, např. varhany a zvon jako příslušenství kaple, viz tamtéž, § 97 část B III.

výslovně omezeno nebylo. Z toho plyne, že podle BGB nemohou být příslušenstvím pozemky nebo jejich části.²³²

Pro vymezení určitého předmětu jako příslušenství je rozhodující účel použití, který nemůže být změněn dočasným použitím věci k jinému hospodářskému účelu; účel použití přitom nezanikne dočasným oddělením příslušenství od hlavní věci (§ 97 odst. 2 BGB). Pouhé dočasné použití věci k hospodářskému účelu nezakládá ještě, že taková věc se stane příslušenstvím (§ 97 odst. 2 BGB).

4.4.7 Plody podle BGB

Ustanovení § 99 BGB definuje plody věci jako produkty věci a další výnosy, které jsou z věci získány v souladu s jejím účelem. Plody práva jsou příjmy, které právo poskytuje v souladu se svým účelem a mezi plody patří rovněž příjmy, které věc nebo právo poskytuje na základě právního vztahu.

Podle BGB tak lze rozlišit jednak hmotné plody, jednak právní plody. Tím se úprava částečně liší od římského práva, které za vlastní plody pokládalo pouze hmotné plody (srov. kap. 3.2.10 této práce).

Hmotné plody pak jsou rozlišovány na přímé a nepřímé, kdy přímými plody jsou např. živočišné produkty jako mléko, vejce, nebo rostlinné plody. Nepřímými hmotnými plody je nájemné, či pachtovné.²³³ Přímé právní plody pak odpovídají výkonu práva nájemce, či držitele věcného břemene, dále jde např. o dividendy nebo o rozdělení zisku.²³⁴ Nepřímé právní plody pak jsou podle německé judikatury např. úroky z prodlení nebo licenční poplatky za práva průmyslového vlastnictví.²³⁵ Podle § 100 BGB tvoří hmotné i nehmotné plody užitky věci (*Nutzungen*).

Německý občanský zákoník dále stanoví, k jakému okamžiku a v jakém rozsahu jsou plody poskytovány oprávněné osobě (§ 101) a jaká jsou práva na náhradu nákladů vzniklých při jejich produkci osobám, které tyto náklady nesou (§ 102), stejně jako povinnost tyto náklady nést (§ 103). Uvedené povinnosti v této podobě částečně vycházejí z římského práva, jak je možné zjistit v 5. knize Digest

---

²³²PRÜTTING, Hanns; WEGEN, Gerhard; WEINREICH, Gerd Weinreich. Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar. 18. Auflage. Luchterhand Verlag, 2023, § 90, online na <https://research.wolterskluwer-online.de/document/b268533e-126e-398c-92aa-fa1f7ee27457>, § 97 část B II.

²³³ Tamtéž, § 99 část B.

²³⁴ Tamtéž, § 99 část C.

²³⁵ Tamtéž, § 99 část C.

z Paulova fragmentu (D 5, 3, 36, 5), kde je uvedeno, že od plodů mají být odečteny náklady na jejich získávání, shromažďování a uchovávání.

Úprava § 102 BGB je však modifikována, neboť stanoví právo toho, kdo odevzdává plody, na náhradu vynaložených nákladů na tyto plody za podmínky, že tyto náklady odpovídají řádným obchodním zvyklostem a nepřesahují hodnotu plodů. Následující obecné ustanovení § 103 BGB pak rozlišuje opakující se náklady a jiné náklady, které souvisejí s věcí nebo právem a stanoví, že určitá osoba je povinna je nést. I toto ustanovení je možné vykládat jako navazující na uvedené pravidlo 5. knihy Digest (D 5, 3, 36, 5), na rozdíl od něj však není omezeno jen na náklady spojené s plody, ale vztahuje se na náklady související s věcmi a právy obecně.

4.4.8 Shrnutí – vliv římského práva na BGB

Jak bylo uvedeno výše, německý občanský zákoník vychází z tradice německé pandektistiky 19. století, jsou v něm současně však promítnuty vlivy německé filozofie, takže jeho ideová východiska nejsou zcela jednotná s východisky jiných evropských kodifikací inspirovaných římskoprávními instituty.

Řada právních institutů převzatých z římského práva neztratila příliš ze svého římskoprávního zdroje, příkladem je dělení věcí podle kategorií zastupitelnosti nebo užitelnosti, či úprava příslušenství věci, součásti věci či plodů. Významným rozdílem německého občanského práva oproti římskému právu je samotné pojetí věci jako výhradně hmotného, tělesného předmětu, neboť římské právo znalo i věci nehmotné, tedy určité skupiny práv (srov. kap. 3.2.1 této práce). Z toho vyplývá i odlišný pohled na to, co je věcí v právním smyslu. Německý občanský zákoník si navzdory užšímu vymezení věcí dokáže poradit i s právy, která mají nehmotnou povahu, jak je zřejmé např. z úpravy § 453 BGB, upravující koupi digitálního obsahu (srov. k tomu pojetí internetové domény jako nehmotné věci v právním smyslu v současném rakouském právu, viz kap. 4.3.14 této práce). Tímto kasuistickým přístupem se německé právo ve výsledku podobá přístupu římského práva.

4.5 Úprava dle současného českého občanského zákoníku

Předně je třeba uvést, že současné české občanské právo je odrazem návratu k právní kultuře, pro niž je typické oddělení soukromého a veřejného práva, tzv. právní dualismus, který socialistická právní věda, jež utvářela občanské právo podstatnou část druhé poloviny 20. století, pod vlivem tezí V. I. Lenina odmítala. Nejlépe to ilustruje vystoupení předsedy vlády Zdeňka Fierlingera na celostátní konferenci Jednoty československých právníků v roce 1950, kde prohlásil: „*Socialistický právní řád neuznává v oblasti hospodářské nic soukromého. Vše je veřejnoprávní. Nemůže býti tedy jako dříve základem občanského práva právo římské, opírající se o soukromé vlastnictví výrobních prostředků.*“²³⁶ Podle ideologie marxismu-leninismu byl právní dualismus, vycházející z římského práva, pouhým buržoazním přežitkem, jež nadále měl ztratit jakýkoli význam.²³⁷ Tomu odpovídala i postupně přijímaná právní úprava, jak bude ukázáno níže.

4.5.1. Nástin vývoje soukromoprávní úpravy na českém území

Všeobecný občanský zákoník byl na našem území platný až do roku 1950, kdy došlo k jeho nahrazení zákonem č. 141/1950 Sb., též označovaným jako střední občanský zákoník, z důvodu jeho nepříliš dlouhé životnosti. Tento zákoník byl částečně ovlivněn sovětským právem, což se projevilo především v potlačení soukromého vlastnictví, avšak zároveň obsahoval řadu tradičních soukromoprávních institutů. Jeho prostřednictvím došlo k prolomení zásady *superficies solo cedit*, kdy stavby již nebyly chápány jako součást pozemku, na kterých se nacházejí.²³⁸ Důsledkem toho musela být stavba nově pokládána za nemovitost.²³⁹ Definice věci prošla také změnou a na rozdíl od úpravy v ABGB zde byl zúžen okruh předmětů, které je možné považovat za věc v právním smyslu. Zcela došlo k vypuštění skupiny věcí nehmotných a nadále byly za věci považovány jen ovladatelné hmotné věci, či přírodní síly.²⁴⁰ Rovněž došlo ke

---

²³⁶ Bělovský, P. Občanské právo. In Bobek, M. – Molek, P. – Šimíček, V. (eds.), Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví. Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita: Brno, 2009, str. 426. Přístupné na <http://www.komunistickepravo.cz>

²³⁷ Tamtéž, str. 426.

²³⁸ § 25 zákona č. 141/1950., občanský zákoník, dále také jen „střední OZ“.

²³⁹ § 26 středního OZ.

²⁴⁰ § 23 středního OZ.

změně institutu věci ničí, *res nullius*, na věci ve vlastnictví státu a bez individuálního vlastníka.²⁴¹

Roku 1964 došlo k další kodifikaci soukromého práva vydáním zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. Zákoník jen utvrzoval tehdejší politický režim, který platil na našem území. Právní úprava v něm obsažená měla převážně kogentní povahu. Z kodexu byly vypuštěny i některé tradiční soukromoprávní instituty jako je držba, vydržení, nájem či vydědění, a nově byly zavedeny instituty jako přenechání bytu, nemovitosti (§ 390 až 394) či osobní užívání (§ 152 a násl.). V občanském zákoníku z roku 1964 dále nebyla upravena problematika rodinného, či obchodního práva.²⁴² Pro potřeby tehdejší společnosti došlo roku 1982 k vydání zákona č. 131/1982 Sb., kterým byl občanský zákoník novelizován a došlo i k navrácení některých soukromoprávních institutů, včetně držby, či vydědění.²⁴³

Po událostech roku 1989, tedy po přechodu k demokratickému zřízení a tržnímu hospodářství vyvstal požadavek na vydání nové soukromoprávní úpravy, která by odpovídala novému státnímu zřízení kontinentálního typu právní kultury. Z tohoto důvodu bylo přistoupeno k provizornímu řešení, ve formě vydání zákona č. 509/1991 Sb., jímž byla provedena rozsáhlá novelizace občanského zákoníku z roku 1964, jímž byly zásadně změněny četné oblasti úpravy občanského zákoníku.²⁴⁴

Přijátá novelizace občanského zákoníku byla zamýšlena jen jako úprava provizorní, než dojde k vytvoření čistě demokratického předpisu. Zahájení prací na vydání nové občanskoprávní kodifikace započaly již v 90. letech 20. století. Roku 2005 byl představen první návrh nového občanského zákoníku. Návrh byl inspirovaný připravovaným a nikdy nepřijatým zákoníkem z roku 1937, který navazoval na zákoník rakouský (ABGB). Při vzniku návrhu byly inspirací i zákoníky dalších evropských zemí (francouzský, německý, italský či švýcarský). Součástí občanského zákoníku se stala opět problematika rodinného práva, které bylo oběma předešlými zákoníky vyloučeno a upraveno bylo v rámci samotného

---

²⁴¹ Bělovský, P. Občanské právo. In Bobek, M. – Molek, P. – Šimíček, V. (eds.), Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví. Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita: Brno, 2009, str. 435.

²⁴² Tyto oblasti byly upraveny ve zvláštních právních předpisech (zákon č. 94/1963 Sb., o rodině; zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník).

²⁴³ DVORÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3. Str. 91 až 93.

²⁴⁴ Tamtéž str. 91 až 93.

právního předpisu. Roku 2009 byl návrh nového občanského zákoníku předložen Poslanecké sněmovně. Práce na rekodifikaci poté pokračovaly v roce 2010. Roku 2011 byl návrh nové kodifikace předložen vládě, která jej schválila a postoupila k projednání Poslanecké sněmovně. Poslanecká sněmovna návrh schválila a koncem roku 2011 jej odeslala k projednání do Senátu. Ten nepřijal shodné stanovisko, a tak došlo 20. prosince 2012 k jeho schválení prezidentem republiky. Nový občanský zákoník (dále také jen „OZ“) byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod číslem 89/2012 Sb. a jeho účinnost byla stanovena na 1. leden 2014.²⁴⁵

Systematicky je občanský zákoník tvořen 5 částmi, které jsou dále rozčleněny do hlav, dílů, oddílů a pododdílů. Pro větší přehlednost došlo k rozdělení jednotlivých problematik na principu od jednoduššího ke složitějšímu a od obecného ke zvláštnímu, např. normě upravující držbu předchází vlastnické právo. Kodifikace se snaží o jednotnou terminologii a každému pojmu přiznat pouze jeden význam. Jako příklad lze uvést pojem věc, která je pohledem zákoníku chápána pouze jako věc v právním smyslu. Zákoník je koncipován jako obecný právní předpis, vycházející z právního dualismu (viz § 1 odst. 1 OZ) a normy v něm obsažené mají převážné dispozitivní povahu.²⁴⁶ S tím také souvisí velký důraz na autonomii vůle adresátů, která je patrná u závazkových vztahů (k tomu srov. § 1 odst. 2 OZ, podle nějž nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti).

4.5.2 Vymezení věci dle občanského zákoníku

Jak bylo uvedeno v úvodu třetí části této práce, definice věci je významná pro většinu právních řádů, přičemž je na rozhodnutí zákonodárce, aby stanovil, zda přistoupí k úzkému, či širokému vymezení pojmu věc. V kapitole 4.4.1 této práce je uvedeno, že k úzkému vymezení věci přistoupilo např. německé zákonodárství. Koncept úzkého vymezení věci se dále objevil i v občanském zákoníku z roku 1950 i v následném z roku 1964, zatímco široké vymezení věci v právním smyslu je vlastní např. rakouskému ABGB. Současný český občanský zákoník je užitím

---

²⁴⁵DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3. Str. 94-98.

²⁴⁶ Tamtéž str. 96.

širokého vymezení věci inspirován spíše ABGB, potažmo vládním návrhem občanského zákoníku z roku 1937.²⁴⁷

Problematicke věci v právním smyslu a jejich dělení je věnována část první, hlava IV., § 489 až 541 OZ. Obecná definice věci je obsažena v § 489, dle které: „*Věc v právním smyslu je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí*“.²⁴⁸

V uvedené definici lze spatřovat podobnost s rakouskou právní úpravou. Vymezit věci v právním smyslu lze jak pozitivně, tak i negativně. Pokud jde o pozitivní vymezení, obdobně jako v ABGB lze zde spatřit dva základní znaky:

- 1) odlišnost od osoby
- 2) schopnost sloužit potřebě lidí.

Odlišnosti od osoby vychází již ze soukromoprávní nauky, kdy to, co je subjektem, nemůže být objektem a obráceně.²⁴⁹ Za věc není možné považovat osobu právnickou. Dále z hlediska odlišnosti od osoby nelze považovat za věc ani to co je s osobou spojeno, jako je jméno, název právnické osoby, lidské tělo či jeho část. Věci nemohou být dále ani osobní údaje.²⁵⁰

Druhým znakem věci v právním smyslu podle současného občanského zákoníku je její schopnost sloužit lidem, neboli také její užitečnosti pro člověka. Daná užitečnosti neplyne ze samotné věci, ale odvíjí se od společenského vývoje a schopností člověka danou věc využít. Užitek může být spatřován především v oblasti hospodářské, ale lze ji také chápat např. ve smyslu estetickém.²⁵¹

Podle některých autorů lze za věc považovat i odpad, a to i přestože by se v tomto případě dalo o jeho užitečnosti pochybovat. Dle těchto autorů však tento pohled pramení nikoliv z úpravy soukromoprávní, ale z veřejnoprávní.²⁵²

---

²⁴⁷ MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. §419-654. Praha: Leges, 2014, 1264 s. ISBN 978-80-7502-003-1. Str. 197–198.

²⁴⁸ ELIÁŠ, Karel a SVATOŠ, Marek. Občanský zákoník: velké změny občanského zákoníku od ledna 2023 : podle stavu k 1.1.2023. ÚZ. Ostrava: Sagit, 2023 str. 59.

²⁴⁹ MELZER, Filip a kol. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014. xxx, 1234 s. Komentátor. Str. 204.

²⁵⁰ Srov. K tomu čl. 4 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES, dle kterého jsou osobními údaji informace, pomocí kterých lze identifikovat fyzickou osobu.

²⁵¹ V tom lze chápat posun od úpravy dle ABGB, kde byl užitek chápán pouze ve smyslu hospodářském.

²⁵² KINDL, Milan. Občanský zákoník: praktický komentář. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9. Str 296.

Konkrétně se jedná o ustanovení § 4 odst. 1 zákona číslo 541/2020 Sb. (zákon o odpadech), který stanoví, že odpad je považován za věc movitou.²⁵³

S užitečností věci úzce souvisí i další znak věci, jímž je její ovladatelnost. Za věc lze pokládat pouze to, co je člověk schopen ovládat. Pokud se jedná o předmět, či energii, kterou člověk není schopen ovládnout, nelze jí ani považovat za věc.²⁵⁴

Negativně lze věc v právním smyslu lze vymezit okruhem objektů, které věci dle práva být nemohou. Obecně nemůže být věcí člověk (viz níže), či některé části lidského těla, nebo dále to, co je součástí věci. Věcí se nemůže stát ani to, co není člověk schopen ovládnout, jako je tekoucí voda, vítr, sníh a pod). Římské právo jej řadilo mezi *res omnium communes*.²⁵⁵ V neposlední řadě věcmi nejsou ani živá zvířata.

4.5.3 Člověk a věc v právním smyslu podle OZ

Za věc v právním smyslu nemůže být živý člověk. Tento přístup pochází z římského práva, ve kterém bylo možné za věc považovat jen člověka svobody zbaveného. Problematika neživého lidského těla je však složitější a lze se setkat z různými přístupy. Podle nich, mrtvé tělo se:²⁵⁶

- 1) nikdy nemůže stát věcí, nebo
- 2) stává věcí, v okamžiku smrti, nebo
- 3) stává věcí v době, kdy v ní nelze spatřovat konkrétního člověka.

Dle prvně uvedeného přístupu není možné mrtvé tělo považovat za věc nikdy. Přitom své tvrzení příznivci této teorie opírají o ustanovení § 493 OZ.²⁵⁷

Druhý přístup vychází z předpokladu, že lidské tělo se stává věcí v okamžiku smrti člověka. Důsledkem tohoto pohledu by tak byl stav, kdy by bylo

---

²⁵³ Nový zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech: účinnost – 1. ledna 2021. Edice AZ – aktuální úplná znění. Praha: Verlag Dashöfer, [2021] §4

²⁵⁴ Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 – definiční znaky věci

²⁵⁵ Marc. D 1, 8, 2

²⁵⁶ ONDRŮŠ, Miroslav. K právní povaze lidského těla. Právní rozhledy, 2018. Dostupné online <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrhbpxa4s7gezv6mjul5zv6nbwgmhxg2zs&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search>.

²⁵⁷ Tamtéž.

možné s tělem zemřelého nakládat jako s věcí, tedy jej např. zastavit, či prodat. Omezení zcizení by ve výsledku nastolilo obdobný stav jako u prvního přístupu.²⁵⁸

Posledním přístupem týkající se nakládání s tělem zemřelého z pohledu právního pojetí věci pochází již z komentáře k ABGB a uvádí, že mrtvé tělo člověka může být považováno za věc v okamžik, kdy v něm nelze rozpoznat konkrétního jednotlivce.²⁵⁹ Tento přístup zaujal ve svém zamítavém rozhodnutí Nejvyšší soud v případě, kdy šlo o stržení exhumace a přemístění těl zemřelých.²⁶⁰

Mezi věcí ve smyslu právním nelze řadit ani části lidského těla (§ 493 OZ). Nauka rozlišuje části těla přirozené a umělé, přitom za přirozené jsou považovány, buňky, tkáň a orgány. Umělými částmi mohou být předměty, které jsou s tělem pevně spojeny (plomby, umělé klouby, protézy apod.). Rozdělení částí na přirozené a umělé má význam především ve schopnosti disponovat s danou částí těla. Umělé části lze zcizovat a ostatně i chápat jako věc v právním smyslu, která může být předmětem soukromoprávních vztahů, ale pouze pokud nejsou s tělem spojeny.²⁶¹ S přirozenými částmi těla je možné nakládat jen tehdy, jedná-li se o části, které lze od těla bezbolestně oddělit bez znečitlivění, či jde o části, které se přirozeně obnovují. Dle ustanovení § 112 OZ takovou částí mohou být vlasy, nehty apod., které dle tohoto ustanovení lze i zpeněžit.

4.5.4 Pojetí zvířete dle OZ

Pojetí zvířete v rámci občanského zákoníku, přináší zcela odlišný pohled od úprav předchozích, ve kterých je zvíře bráno za věc. Úprava vycházející z § 494 OZ chápe zvíře jako smysly nadaného živého tvora, který má zvláštní hodnotu a význam a tím pádem jej nelze považovat za věc v právním smyslu. Zákon však následně připouští, aby na živá zvířata byla úprava o věcech užitá obdobně, přičemž to nesmí odporovat její povaze.²⁶² Z toho lze vycházet tak, že živé zvíře nemůže být věcí, ale zároveň se nemůže jednat ani o subjekt práv. Proto je dobré na zvíře hledět

²⁵⁸ ONDRŮŠ, Miroslav. K právní povaze lidského těla. Právní rozhledy, 2018. Dostupné online <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrhpxa4s7gezv6mjul5zv6nbwgmxxhg2zs&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search>.

²⁵⁹ Tamtéž.

²⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004

²⁶¹ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: komentář. Obecná část. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. 2 svazky (xxx, 2262 stran). Velké komentáře. ISBN: 978-80-7400-852-8. Str. 1521.

²⁶² ELIÁŠ, Karel a SVATOŠ, Marek. Občanský zákoník: velké změny občanského zákoníku od ledna 2023: podle stavu k 1.1.2023. ÚZ. Ostrava: Sagit, 2023, str. 59.

jako na speciální objekt, který stojí na pomezí mezi subjektem soukromého práva a věcí.²⁶³

Tím se občanský zákoník liší od římského práva, které pokládalo zvíře za věc, jež se svou povahou nelišila od jiných neživých věcí. Právní význam v římském právu pak mělo odlišení zvířat schopných nosit a taht břemena od ostatních zvířat, kdy prvně jmenovaná byla pokládána za věc mancipační, *res Mancipi*²⁶⁴ (srov. kapitulu 3.2.2 této práce). Římské právo znalo i určitou ochranu zvířat, která žila ve stádě: od druhého století našeho letopočtu pro ně platila přísnější ochrana, kdy vedle dosavadní úpravy náhrady za usmrcení takového zvířete podle Aquiliova zákona z roku 286 př. n. l. bylo nově stanoveno, že krádež zvířete žijícího ve stádě bude trestným činem (*crimen abigeatus*), nikoli jen soukromoprávním deliktem krádeže (*furtum*).²⁶⁵

Všeobecná ustanovení občanského zákoníku věnovaná věci v právním smyslu mají význam také při vymezení pojmu veřejný statek a plod.

4.5.5 Veřejný statek podle OZ

Pro veřejný statek platí, že se jedná o kategorii věcí, které jsou určeny k obecnému užívání. Veřejný statek je zastoupen především skupinou věcí nemovitých, ale může tím být i věc movitá. U veřejných statků není rozhodující, kdo je jejich vlastníkem, či zda vůbec nějakého vlastníka daná věc má. Věc se může stát veřejným statkem ze zákona, právním jednáním, nebo z rozhodnutí orgánu veřejné moci. Je žádoucí, aby při označení věci za veřejný statek došlo k souhlasnému stanovisku vlastníka, byť postačuje souhlas konkludentní. Udělený souhlas již nelze jednostranně vzít zpět a je závazný i pro budoucí vlastníky.²⁶⁶

Zákon upravuje veřejný statek v několika následujících ustanoveních OZ, především v ustanovení § 1016 odst. 1, kde je stanoveno, že plody, které spadnou na sousední pozemek, který je veřejným statkem, nemohou patřit vlastníkovu pozemku, který je veřejným statkem. Ustanovení § 1047 odst. 1 OZ stanoví, že

²⁶³ KNAIZL, Zdeněk. Věc v právním smyslu v kontextu historického vývoje a jeho současná reflexe v exekčním právu. Komorní listy, 2023, č. 2, str. 35.

²⁶⁴ Gai Inst. 2, 15. viz

²⁶⁵ SKŘEJPEK, Michal, BĚLOVSKÝ, Petr, ŠEJDL, Jan, FALADA, David. Římské právo v občanském zákoníku: komentář a prameny. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-65-0. Str. 29.

²⁶⁶ MELZER, Filip a kol. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014. xxx, 1234 s. Komentátor, str. 208 až 211.

zkrocené zvíře, které jeho vlastník nestíhá, a které se po dobu šesti týdnů nevrátí svému majiteli, aniž by mu někdo bránil v návratu, a současně které se nachází na veřejném statku, je zvířetem bez pána a může si je přivlastnit kdokoliv, stejně jako v případech, kdy se jedná o věc ničí.²⁶⁷

Římskoprávní úprava tento institut sice přímo neznala, ale povahu veřejného statku by bylo možné přirovnat k římskoprávnímu *res extra commercium*. Pro tuto kategorii bylo typické, že disponování s takovou věcí bylo značně ztíženo, či zcela vyloučeno (viz kap. 3.1 této práce). Nakládání s veřejným statkem však dle současného občanského zákoníku takto omezeno není. Převod vlastnického práva není vyloučen, avšak tento převod nesmí ohrozit účel, který veřejný statek má.²⁶⁸

4.5.6 Plody a užítky

Dále v obecné části občanského zákoníku věnované věcem je upravena problematika plodů, a to konkrétně v § 491. Tradiční pojetí plodu je takové, že se jedná o pravidelný hospodářský výtěžek věci, přičemž při jejím hospodářském užívání dochází ke vzniku věci další, přitom však není narušena její podstata.²⁶⁹ Plody bývají rozlišovány na přirozené (*fructus naturales*) a právní (*fructus civiles*), toto dělení zachovává též OZ, kde právě § 491 je rozdělen do dvou odstavců, kdy první je věnován plodům přirozeným a druhý civilním, pro který zavádí pojem užitek.²⁷⁰ Nutno dodat, že zákoník sice zavádí ono rozdělení na plody a užítky, ale její následné užívání již není tak jednotné.²⁷¹

Z ustanovení upravující plody přirozené vycházejí dva pojmové znaky, prvním je, že plod musí vycházet z věci, tedy z objektu práva. Je jisté, že plodem v tomto smyslu nemůže být část lidského těla jako fyzické osoby, ale ani to co je výsledkem činnosti osoby právnické (např. obchodní závod). Na druhou stranu za plod je možné považovat i plod zvířete, přestože zvíře není věcí.

²⁶⁷ KINDL, Milan. Občanský zákoník: praktický komentář. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9. Str. 297–298.

²⁶⁸ LAVICKÝ, Petr a POLIŠENSKÁ, Petra. Věci v právním smyslu. Judikatura k rekodifikaci. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013. str. 68.

²⁶⁹ MELZER, Filip a kol. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014. xxx, 1234 s. Komentátor, str. 215.

²⁷⁰ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: komentář. Obecná část. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. 2 svazky (xxx, 2262 stran). Velké komentáře. ISBN: 978-80-7400-852-8. Str. 1515.

²⁷¹ MELZER, Filip a kol. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014. xxx, 1234 s. Komentátor, str. 214.

Druhým požadavkem, aby se mohlo jednat o plod přirozený je, aby plod vycházel z věci, která může být plodonosná (např. pole, pozemek, ovce krávy atd.) Zde je dále požadavek na to, aby se jednalo o samostatnou věc, z toho důvodu není za věc plodonosnou považován strom, ale pozemek, ze kterého strom roste.²⁷²

Význam právní úpravy plodů je obsažena v několika následujících ustanoveních, která upravují například vlastnictví k plodům, nebo některé další závazkové vztahy, kterým může být např. poživací právo (*ususfructus*), či pacht. Vlastnické právo k plodům náleží do doby separace od věci plodonosné do vlastnictví vlastníka věci plodonosné. Poté, co dojde k jejímu oddělení od věci plodonosné, jej může převést na jinou osobu.²⁷³

Jak bylo uvedeno výše, od plodů přirozených zákoník odlišuje plody civilní, které označuje jako užitky. Rozdílnost spočívá v tom, že plody vznikají z přirozené povahy věci plodonosné, užitky vznikají na základě právního jednání. Stejně jako v případě plodů se zde vyskytuje prvek pravidelnosti. Užitek může být mít podobu např. nájemného, úroku či stavebního platu.²⁷⁴

Právní úprava plodů má svůj původ v době římské, kde byly plody rozděleny na plody přirozené (*fructus naturales*) a civilní (*fructus civiles*). V současné úpravě občanského zákoníku je plodem pouze to, co římské právo označovalo za plody přirozené (*fructus naturales*). To, co bylo v římském právu považováno za plody civilní (*fructus civiles*), označuje současný občanský zákoník jako užitek. Soubor toho, co je považováno za užitek, se podobá okruhu plodů civilních dle římského práva (např. nájemné či pachtovné). Podobnost lze vidět i v otázce vlastnického práva k plodu. Pro současnou právní úpravu platí, že plod je ve vlastnictví vlastníka věci plodonosné do okamžiku, než dojde k jejímu oddělení, proto jablko je ve vlastnictví toho, kdo je vlastníkem pozemku, na kterém stojí strom, a to až do doby, kdy dojde k jeho oddělení. Obdobně tomu je i v úpravě římskoprávní, podle které jsou visící plody součástí pozemku (Gaius Dig. 6, 1, 44).²⁷⁵

---

²⁷² LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: komentář. Obecná část. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. 2 svazky (xxx, 2262 stran). Velké komentáře. ISBN: 978-80-7400-852-8. Str. 1516.

²⁷³ Tamtéž, str. 1516.

²⁷⁴ MELZER, Filip a kol. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014. xxx, 1234 s. Komentátor, str. 218 - 219.

²⁷⁵ SKŘEJPEK, Michal, BĚLOVSKÝ, Petr, ŠEJDL, Jan, FALADA, David. Římské právo v občanském zákoníku: komentář a prameny. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-65-0. Str. 24 - 25.

Dále kromě všeobecných ustanovení, které se zabývají převážně samotnou definicí věci a tím, co věcí není (např. se jedná o předměty, které věcí nemohou být vůbec, či plody, které se dosud neosamostatnily) občanský zákoník dále ve svých ustanoveních užívá i další dělení, z nichž některá se objevují i v úpravě římské. V občanském zákoníku je mu věnován díl 2., hlava IV. první části, tj. § 496 až § 504, nesoucí název „rozdělení věcí“. Jde o rozdělení věcí, které bylo již známé v římském právu (hmotné a nehmotné, movité a nemovité, zužitelné a nezužitelné, či zastupitelné a nezastupitelné), přináší však z pohledu římského práva také pojmy nové (obchodní závod, pobočka, či obchodní tajemství).

4.5.7 Věci hmotné a nehmotné

Jak již bylo zmíněno dříve, podstata rozdělení věcí na hmotné a nehmotné sahá až do doby římského práva, kde Gaius ve druhé knize Institucí označuje za věci hmotné ty předměty, kterých je možné se dotknout²⁷⁶ (viz. 3.2.1 této práce).²⁷⁷

V OZ má rozdělení věcí na hmotné a nehmotné především význam pro oblast věcných práv, poněvadž některá ustanovení jsou aplikovatelná pouze na věci s hmotnou podstatou, další je zase možné aplikovat i na věci nehmotné. Dle ustanovení § 979 OZ se úprava věcných práv užije na věci hmotné i nehmotné a na práva pouze, pokud to dovoluje jejich povaha a neodporuje-li to jiným zákonům.

Občanský zákoník rozděluje věci na hmotné a nehmotné, přičemž rozhodující skutečností je ovladatelnost věci. Ovladatelnost znamená schopnost ovládat určitý předmět, která může být jak přímá (prostřednictvím lidského pohybu), tak i nepřímá (např. prostřednictvím stroje, či jiného zařízení). Další požadavek je, aby se jednalo o samostatný předmět.²⁷⁸

Dle OZ je hmotnou věcí *ovladatelná část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu*.²⁷⁹ Vyjma okruhu předmětů, které zákon považuje za věci hmotné, se ustanovení o věcech hmotných použije také na některé přírodní síly. Dle § 497 se musí jednat o takové přírodní síly, které splňují dvě podmínky: musí

²⁷⁶ Gai Inst. 2, 13 viz GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3. Str. 97.

²⁷⁷ SKŘEJPEK, Michal, BĚLOVSKÝ, Petr, ŠEJDL, Jan, FALADA, David. Římské právo v občanském zákoníku: komentář a prameny. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-65-0. Str. 33.

²⁷⁸ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: komentář. Obecná část. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. 2 svazky (xxx, 2262 stran). Velké komentáře. ISBN: 978-80-7400-852-8. Str 1516

²⁷⁹ ELIÁŠ, Karel a SVATOŠ, Marek. Občanský zákoník: velké změny občanského zákoníku od ledna 2023: podle stavu k 1.1.2023. ÚZ. Ostrava: Sagit, 2023 str. 59.

se jednat o přírodní sílu, kterou je člověk schopen ovládat, a je možné s ní obchodovat.²⁸⁰ Tímto zákon vytváří zvláštní konstrukci pro tyto přírodní síly, které sice nelze považovat za věci hmotné, ale ustanovení o hmotných věcech se užijí přiměřeně, proto se také lze setkat s označením „kvazihmotné věci“. Obdobnou konstrukci použil OZ také pro úpravu zvířat (viz výše).

Do druhé skupiny věcí se řadí věci nehmotné. Za věci nehmotné označuje OZ *práva, jejichž povaha to připouští a jiné věci bez hmotné podstaty*.²⁸¹

Skupina věcí nehmotných představuje práva, nehmotné statky, data a výsledky lidské činnosti, které mají společné to, že zde chybí jakákoliv fyzická forma. Stále však platí, že i věc nehmotná musí být objektivně ovladatelná. Dle znění zákona jsou za nehmotné věci považovány majetková práva. Příkladem práv jako nehmotných věcí jsou např. soukromoprávní pohledávky, věcná práva k věci cizí, zástavní právo, právo dědické či právo předkupní. Naopak nehmotnou věcí nemůže být nikdy vlastnické právo.²⁸² Do této skupiny věcí se řadí i nehmotné statky, které jsou předmětem majetkových práv. Jako příklad je možné uvést obchodní firmu, ochranou známku, průmyslové vzory apod.²⁸³

4.5.8 *Věci movité a nemovité*

Dělení věcí na movité a nemovité má rovněž svůj původ v římském právu,²⁸⁴ kde za nemovité věci byly považovány všechny předměty, které není možné přemístit, aniž by došlo ke změně její podstaty (viz kap. 3.2.3 této práce). Současný občanský zákoník zvolil pro úpravu věcí movitých a nemovitých jinou konstrukci, kdy v ustanovení § 498 odst. 1 je uveden taxativní výčet věcí, které jsou řazeny mezi věci nemovité a veškeré další věci, ať je jejich podstata hmotná nebo nehmotná, jsou movité.

---

²⁸⁰ MELZER, Filip a kol. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014. xxx, 1234 s. Komentátor. Str 248.

²⁸¹ ELIÁŠ, Karel a SVATOŠ, Marek. Občanský zákoník: velké změny občanského zákoníku od ledna 2023: podle stavu k 1.1.2023. ÚZ. Ostrava: Sagit, 2023 str. 59.

²⁸² LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: komentář. Obecná část. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. 2 svazky (xxx, 2262 stran). Velké komentáře. ISBN: 978-80-7400-852-8. Str. 1530.

²⁸³ Tamtéž str. 1531.

²⁸⁴ Cels. D 50, 16, 93; Flor. D 50, 16, 211

Rozdělení věcí na movité a nemovité má svůj význam v několika oblastech občanského práva, především v oblasti věcných práv.²⁸⁵ Rozdíly lze spatřovat např. v délce vydržecí doby,²⁸⁶ formě právního jednání²⁸⁷ či v povaze norem, které upravují každou ze skupin věcí.²⁸⁸

Dle § 498 odst. 1 OZ jsou za nemovité věci považovány *pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité prohlásí zákon.*²⁸⁹

Za věc nemovitou je dle výše uvedeného ustanovení považován především pozemek, což lze chápat jako část zemského povrchu, která je fyzicky, či právně oddělena od ostatních částí zemského povrchu. Vlastnické právo k pozemku se vztahuje jak k povrchu pozemku, tak i k prostoru nad povrchem, či pod ním. Dále věcí nemovitou mohou být i stavby, které vznikly do 31. 12. 2013 (do konce platnosti a účinnosti občanského zákoníku z roku 1964), ve kterém nebyla užitá zásada *superficies solo cedit*. Současný OZ však tuto zásadu opět užívá, v tom důsledku se na stavby hledí jako na součást pozemku.²⁹⁰ Nemovitou věcí jsou dále podzemní stavby se samostatným účelovým určením. Jedná se takové stavby, jejichž účel se neodvíjí od pozemku, pod kterým se nachází (tunel, metro atd.). Jaký účel podzemní stavba plní, se posuzuje podle objektivního užívání dané stavby. Nemovitou věcí jsou dále také věci, které by byly součástí pozemku, avšak na základě některého dalšího předpisu se jedná o věc samostatnou, nemovitou věcí tak může být dočasná stavba, upevněné zařízení či inženýrské sítě.²⁹¹ Dále lze do skupiny nemovitých věcí řadit některá práva, jako jsou věcná břemena, zástavní práva či práva zadržovací, která souvisejí s pozemkem, či podzemní stavbou se

---

²⁸⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: komentář. Obecná část. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. 2 svazky (xxx, 2262 stran). Velké komentáře. ISBN: 978-80-7400-852-8. str. 1536–1537.

²⁸⁶ Pro věci movité je vydržecí doba 3 potažmo 6 let, u věcí nemovitých je doba stanovena na 10 či 20 let.

²⁸⁷ Nemovité věci lze převést jen písemnou formou, movitosti je možné převést i ústní formou.

²⁸⁸ MELZER, Filip a kol. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419-654 a související společná a přechodná ustanovení. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014. xxx, 1234 s. Komentátor. Str 252.

²⁸⁹ ELIÁŠ, Karel a SVATOŠ, Marek. Občanský zákoník: velké změny občanského zákoníku od ledna 2023: podle stavu k 1.1.2023. ÚZ. Ostrava: Sagit, 2023 str. 59.

²⁹⁰ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: komentář. Obecná část. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. 2 svazky (xxx, 2262 stran). Velké komentáře. ISBN: 978-80-7400-852-8. Str 1536–1537.

²⁹¹ Tamtéž str. 1537.

samostatným určením a v neposlední řadě se jedná také o práva, které za věc nemovité označuje zákon (např. právo stavby).²⁹²

Podle občanského zákoníku jsou všechny věci, které nelze zařadit do kategorie věcí nemovitých považovány za věci movité. Přitom musí naplňovat podmínky, aby se vůbec jednalo o věc v právním smyslu, dále se nesmí jednat o pouhou součást věci jiné. Ustanovení upravující věci movité se přiměřeně užijí také na ovladatelné přírodní síly.²⁹³

4.5.9 Věci zastupitelné a nezastupitelné

Rozdělení věcí podle toho, zda se jedná o věc zastupitelnou, kterou lze nahradit za věc jinou, či nikoliv, má též svůj původ již v římském právu,²⁹⁴ kde byly věci rozlišovány na zastupitelné podle toho, zda bylo možné věc měřit, vážit či počítat (viz. kap. 3.2.5 této práce).

Širší kategorie, než je rozdělení věcí na zastupitelné a nezastupitelné, je rozlišení věcí individuálních a genericky určených, které sice OZ výslovně neupravuje, ale některá ustanovení s tímto rozdělení pracuje (např. smísení movitých věcí téhož druhu (§ 1079 OZ), či předmět zápůjčky (§ 2390 OZ). Vymezení věcí na individuálně a genericky (druhově) určené stojí především na subjektivním rozhodnutí stran. Pro věci zastupitelné OZ užívá opačné kritérium, tj. že povaha věcí zastupitelných a nezastupitelných je dána objektivně.²⁹⁵ Občanský zákoník v § 499 uvádí, že věcí zastupitelnou je movitá věc, kterou lze nahradit věcí jinou téhož druhu, v opačném případě se jedná o věc nezastupitelnou.²⁹⁶ Z toho vyplývá, že zastupitelnou věcí může být pouze věc movitá, která naplňuje jak *objektivní*, tak i *subjektivní*²⁹⁷ kritérium zastupitelnosti, což souvisí s ustanovením § 492, který rozlišuje cenu obvyklou a mimořádnou. Aby bylo možné věc považovat za zastupitelnou, musí být její hodnota vyjádřena pouze cenou

²⁹² ŠVESTKA, Jiří. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. Str. 1114.

²⁹³ Tamtéž str. 1114-1115..

²⁹⁴ D 12, 1, 2, 1; Gai Inst. 3, 90.

²⁹⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: komentář. Obecná část. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. 2 svazky (xxx, 2262 stran). Velké komentáře. ISBN: 978-80-7400-852-8. Str. 1541.

²⁹⁶ ELIÁŠ, Karel a SVATOŠ, Marek. Občanský zákoník: velké změny občanského zákoníku od ledna 2023: podle stavu k 1.1.2023. ÚZ. Ostrava: Sagit, 2023 str. 60.

²⁹⁷ Prvé zmíněné je objektivní a druhé subjektivní kritérium zastupitelnosti.

obvyklou.²⁹⁸ Význam dělení věcí dle zastupitelnosti lze spatřovat např. v oblasti práva obligačního (obdobně jako v římském právu, kdy zápůjčku lze sjednat jen k věcem zastupitelným, srov. § 2390 OZ), či v případě zániku závazku z důvodu nemožnosti plnění, který nastává u věcí nezastupitelných.

4.5.10 Věci zužitelné a nezužitelné

Ustanovení § 500 OZ pojednává o dělení věcí podle zužitelnosti. Za věc zužitelnou lze dle OZ považovat věc movitou, pro kterou platí, že její běžné užití spočívá v jejím spotřebování, zpracování či zcizení, přitom je rozhodující hospodářské určení věci (typickou mohou být věci zužitelnou potraviny, stavební materiál či peníze).²⁹⁹ Kromě věcí, které lze za zužitelné považovat pro jejich vlastnosti, občanský zákoník mezi ně řadí i věci, které by bylo možné považovat za nezužitelné v případě, že daná nezužitelná věc patří ke skladu, kde následně bude přeprodána (např. kniha v domácí knihovně je věc nezužitelná, ale tatáž kniha, pokud se nachází knihkupectví a je určena k prodeji, je věcí zužitelnou).³⁰⁰

Jako protiklad k věcem zužitelným jsou věci nezužitelné. Tato skupina představuje zbytek věcí, které nelze považovat za zužitelné. Do této skupiny spadají věci nemovité a dále i věci movité, které nelze zařadit do skupiny věcí zužitelných. Mezi věci nezužitelné se řadí i věci, u kterých dochází k postupnému opotřebení (např. oděv, nábytek, kniha apod.).³⁰¹

Rozdělení věcí podle zužitelnosti nachází svůj význam v oblasti závazkových vztahů. Některé smluvní vztahy se mohou vztahovat především k věcem nezužitelným (např. nájem, výpůjčka či pacht), jiné jsou naopak příhodná pro věci zužitelné (např. úvěr, či zápůjčka).³⁰²

Spojitosť občanského zákoníku a římského práva lze spatřovat i v rozlišování věcí podle zastupitelnosti, zároveň je však nutno uvést, že systém, jakým OZ věci v rámci tohoto kritéria rozlišuje, nepřejímá od úpravy užití v římském právu. V římském právu bylo rozhodující, zda se při užití konkrétní věci

---

²⁹⁸ ŠVESTKA, Jiří. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. Str. 1116.

²⁹⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: komentář. Obecná část. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. 2 svazky (xxx, 2262 stran). Velké komentáře. ISBN: 978-80-7400-852-8. Str. 1543.

³⁰⁰ Tamtéž, str. 1543.

³⁰¹ Tamtéž str. 1543.

³⁰² Tamtéž str. 1543.

fyzicky změni její podstata³⁰³ (viz. kap. 3.2.4 této práce), současný OZ však dále rozšiřuje okruh věcí, které lze považovat za zužitelné i na některé věci, které římské právo považovalo za nezužitelné.³⁰⁴

4.5.11 Věc hromadná

Větší počet samostatných věcí, který náleží téže osobě, je považován za jeden celek a je i jednotně označen, je v § 501 občanského zákoníku nazván věcí hromadnou. Podstatné přitom je, že se jedná o samostatné věci, které nejsou fyzicky spojeny, na rozdíl od věci složené. Charakteristickým rysem věci hromadné není ani vztah věci hlavní s věcí vedlejší, jak je tomu u příslušenství. Věc hromadná může mít hmotnou podstatu, kdy se jedná o soubor věcí hmotných (např. knihovna jako soubor knih), nehmotnou, kdy je tvořena souborem věcí nehmotných (např. databáze), či může být tvořena jako soubor věcí hmotných i nehmotných (např. obchodní závod, pozůstalost apod.).³⁰⁵ Nelze opomenout, že kromě toho, že se musí jednat o vztah samostatných věcí, musí se jednat o soubor věcí, který společně přináší hospodářský užitek.³⁰⁶ Poslední požadavek, aby soubor věcí byl věcí hromadnou, musí celý náležet jedinému vlastníku.³⁰⁷

Ustanovení OZ, které upravuje věc hromadnou, je také dalším z těch, které bylo užíváno již v době platnosti římského práva.³⁰⁸ Občanský zákoník zde užil úpravu, která odpovídá úpravě římskoprávní. Rozdíl však lze najít v rozsahu, v jakém se každá z úprav této problematice věnuje. Římské právo kromě věcí hromadných navíc užívalo i rozdělení věcí na jednoduché a složené (srov. kap. 3.2.7 této práce). Občanský zákoník toto rozdělení výslovně nepřevzal.

---

³⁰³ Just. Inst. 2, 4, 2; D 7, 5, 1; D 13, 6, 3, 6.

³⁰⁴ SKŘEJPEK, Michal, BĚLOVSKÝ, Petr, ŠEJDL, Jan, FALADA, David. Římské právo v občanském zákoníku: komentář a prameny. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-65-0. Str. 39–40.

³⁰⁵ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: komentář. Obecná část. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. 2 svazky (xxx, 2262 stran). Velké komentáře. ISBN: 978-80-7400-852-8. Str. 1544–1545.

³⁰⁶ Což se odvíjí od objektivního kritéria, přičemž na názor vlastníka není brán zřetel.

³⁰⁷ MELZER, Filip a kol. Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III, § 419–654 a související společná a přechodná ustanovení. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014. xxx, 1234 s. Komentátor. Str. 284.

³⁰⁸ Např. D 41, 3, 30, 2; D 6, 1, 1, 3; Just. Inst. 2, 20, 18.

4.5.12 Součást věci a příslušenství

Problematika součásti věci je v občanském zákoníku upravena v ustanoveních § 505 až § 509, kdy první ustanovení stanoví obecnou definici. Následující ustanovení pak dále upravuje zvláštní případy, uplatňující se u pozemků, strojů či liniových staveb.³⁰⁹

Za součást věci OZ v § 505 považuje vše, co k ní podle její povahy náleží, a co nemůže být od věci odděleno, aniž se tím věc znehodnotí.³¹⁰

Z této definice vychází, že součástí věci je takový předmět, který je s věcí hlavní spojena (fyzicky či svým účelem) a případné jeho oddělení by znamenalo znehodnocení věci, které se projevují ve ztrátě na hodnotě (např. finanční, estetické či funkční).

Otázka součásti pozemků je v občanském zákoníku ovlivněna návratem k římskoprávní zásadě *superficies solo cedit*. Dle občanského zákoníku je za součást pozemku považován kromě povrchu, také prostor nad i pod jejím povrchem. Součástí pozemků jsou také stavby, které jsou s pozemkem spojeny, včetně těch, které se nachází pod povrchem a nemají vlastní hospodářské určení (v opačném případě se jedná o samostatnou nemovitou věc).³¹¹ V souvislosti s § 507 OZ se za součást pozemku považují i veškeré rostliny (stromy, keře, křoviny či porosty). Význam této úpravy se nachází například při posuzování vlastnického práva k plodům, u kterých platí, že náleží vlastníkovi pozemku.³¹² Občanský zákoník z výše uvedené zásady stanoví dvě výjimky. První z nich je věnována stroji připojenému k věci nemovité, která má význam v oblasti vlastnictví, kde vlastník pozemku a stroje není jednotný.³¹³ Druhá výjimka se věnuje stavbám, které OZ označuje jako liniové. Jedná se o takové stavby, u nichž převládá délka nad šířkou i výškou (např. vodovody, kanalizace, komunikační vedení, ba i metro). Typickým znakem těchto staveb je, že zasahují na více

³⁰⁹ ELIÁŠ, Karel a SVATOS, Marek. Občanský zákoník: velké změny občanského zákoníku od ledna 2023: podle stavu k 1.1.2023. ÚZ. Ostrava: Sagit, 2023 str. 60.

³¹⁰ Tamtéž, str. 60.

³¹¹ HUBKOVÁ, Pavlína. § 506 [Součást pozemku]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023

³¹² Tamtéž § 507 [Rostlinstvo na pozemku].

³¹³ Tamtéž § 508 [Stroj nebo jiné upevněné zařízení]. Srov. k tomu úpravu § 297a ABGB zařazeného ho na základě císařského nařízení 69/1916 Ř. z., podle nějž stroje spojené s nemovitou věcí nejsou příslušenstvím, jestliže je poznamenáno ve veřejné knize, tj. pozemkové knize, se souhlasem vlastníka nemovitosti, že stroje jsou vlastnictvím jiné osoby. Viz k tomu kapitulu 4.3.13 této práce.

pozemků zároveň, přičemž platí, že nikdy se nikdy nestanou jejich součástí. Za vlastníka tohoto druhu staveb bývá jejich zhotovitel.³¹⁴

Rozdíl, který lze spatřovat mezi součástí věci a příslušenstvím, spočívá v tom, že součást věci nelze považovat za věc v právním smyslu, avšak příslušenství věci v právním smyslu je. Občanský zákoník upravuje příslušenství v ustanoveních § 510 až § 513. V souladu s občanským zákoníkem lze příslušenství definovat jako vedlejší věc, která je určena k trvalému hospodářskému užívání s věcí hlavní, a která náleží stejnému vlastníkovi jako věc hlavní.³¹⁵ Příslušenství může mít kromě hmotné i nehmotnou podstatu (např. úrok, který je příslušenstvím závazku).³¹⁶ Význam příslušenství je dán např. v oblasti přechodu vlastnického práva k věci hlavní, kdy platí vyvratitelná domněnka, že věc vedlejší následuje osud věci hlavní.

Následující ustanovení, která upravují příslušenství, jsou věnována příslušenství stavby a pohledávky (§ 512 a § 513 OZ). Právní úprava stavby a jejího příslušenství je stavěna na zásadě *superficies solo cedit*, a tedy, že věci, které mají sloužit stavbě, jsou považovány za příslušenství pozemku, kterého je stavba součástí (např. nábytek v domě). Dále se úprava v OZ věnuje příslušenství pohledávky, kde jejím příslušenstvím jsou úroky (včetně úroků z prodlení) a náklady spojené s jejím uplatněním.³¹⁷

Pojednání o součásti věci a příslušenství lze zařadit do skupiny těch institutů, které upravuje jak římské, tak i současné české občanské právo.

4.5.13 Shrnutí – vliv římského práva na úpravu v současném OZ

Občanský zákoník z roku 2012 byl vydán s úmyslem vytvořit moderní soukromoprávní kodex, který by sloužil potřebám moderní demokratické společnosti, zároveň si však nelze ne všimnout inspiračního vlivu některých starších právních úprav, především rakouského ABGB a potažmo i římského práva, zejména pak normy, které mohou napomoci vymezit, co lze za pokládat za věc v právním smyslu, jak bylo uvedeno výše. Především lze zmínit rozdílnost od osoby, kterou

³¹⁴ HUBKOVÁ, Pavlína. § 509 [Liniové stavby] . In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023.

³¹⁵ Tamtéž.

³¹⁶ Tamtéž § 510 [Příslušenství věci].

³¹⁷ KINDL, Milan. Občanský zákoník: praktický komentář. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9. Str. 315.

občanský zákoník explicitně zmiňuje v § 489, či rozdělení věcí, které se ať již blíže, či vzdáleně přibližují k úpravě římskoprávní. Nelze ani opomenout již několikrát zmíněné znovuzavedení zásady *superficies solo cedit*, ve které lze také spatřovat projev práva římského.

Významným rozdílem současného občanského zákoníku oproti římskému právu je pojetí hmotné věci, za něž OZ pokládá samostatné předměty jako ovladatelné části vnějšího světa, zatímco římské právo je vymezovalo pouze tím, že se jich bylo možné dotknout. Rovněž nehmotné věci jsou v současném občanském právu vymezeny odlišně od římského práva, neboť zahrnují i práva k nehmotným statkům, která nebyla v římském právu chráněna. Protože však římské za věci pokládalo i určitá práva a právní vztahy, lze konstatovat, že navzdory výše uvedenému rozdílu je římskoprávní vymezení věcí v právním smyslu pozoruhodně nadčasové.

V. Závěr

Cílem této diplomové práce bylo představit věc v právním smyslu podle římského práva a její vliv na další právní úpravu. Pro účely této práce byla užitá srovnávací metoda, na jejímž základě lze dojít k odhalení rozdílů, či společných rysů porovnávaných úprav.

Nejprve bylo nutné se zaměřit na právní úpravu věci, kterou užívalo právo římské. Pro tehdejší společnost a právo, zaměřené především na procesní ochranu toho, co dnes nazýváme subjektivními právy, nebyly definice pojmu věc v té podobě, jak je známe dnes obvyklé, a nakonec ani potřebné. Římané při definování věci vycházeli především z kontextu, o němž pojednávali, a z něj také vycházelo dělení věcí, které bylo sice značně kasuistické, ale současně je možné jej považovat za velmi propracované. Důkazem toho jsou i vybrané novodobé kodifikace, které s většími či menšími odchylkami rozdělení věcí převzaly.

Kromě toho se v rámci této úpravy objevují i další odlišnosti, které se v porovnávaných právních předpisech nenachází. Z hlediska základních lidských práv je dnes nemyslitelné uvažovat o člověku jako objektu práv. Zvláštností římského práva byl, na rozdíl od současných právních řádů, vliv náboženství na konkrétní právní instituty. Zmínit je třeba i důraz římského *ius civile* na formální úkony a tradice, které sice byly postupně nahrazovány prétorským *ius honorarium*, ale přesto se projeví, s ohledem na projednávané téma, třeba kategorií věcí, pro něž byl k převodu požadován zvláštní proces mancipace. Ačkoliv se uvedené příklady bezprostředně neodrážejí v žádném z porovnávaných právních předpisů, po staletí platnosti římského práva byly jeho nezpochybnitelnou součástí. Naopak zásadní vliv římského práva na uvedené civilní kodexy, pokud jde o pojem věci v právním smyslu, lze spatřit ve všech zkoumaných předpisech v oblasti rozdělení věcí a nic nenasvědčuje tomu, že by tento stav měl být v nejbližší budoucnosti zásadně změněn.

K porovnání věci v právním smyslu byly zvoleny tři právní předpisy. Prvním byl rakouský občanský zákoník, který poměrně dlouhou dobu byl platný i na českém území. Dalším pramenem je německý občanský zákoník, jehož definice věci se od ostatních vybraných kodexů odlišuje. Posledním porovnávaným je současný český občanský zákoník, na který lze hledět jako na následovníka rakouského Všeobecného občanského zákoníku, zároveň však na kodex vytvořený v souladu s moderními společenskými požadavky.

V rámci komparace uvedených civilních kodexů s římským právem lze zjistit, nakolik se samotné současné pojetí pojmu věc v právním smyslu odlišuje od pojetí římskoprávního a na druhou stranu kolik společných rysů v těchto kodexech přetrvává. Příkladem může být rakouské právo, které ve své úpravě převzalo třeba kategorii věcí vyloučených z obchodování, avšak naplnění obsahu tohoto pojmu, neprovádělo tak důsledně jako právo římské. Německé občanské právo se svým pojetím věci sice liší od práva římského i rakouského, řadu dalších institutů však s většími, či menšími odchylkami upravuje shodně s římskoprávními instituty.

Český současný občanský zákoník stojí na základě římského práva podobně jako rakouský Všeobecný občanský zákoník, jeho pojetí pojmu věci se ohledem na ovladatelnost hmotných věcí částečně blíží přístupu německému, překračuje jej však zařazením do pojmu věci v právním smyslu i věcí nehmotných, zejména pak práv k nehmotným statkům, neboť obdobně jako v římském právu jsou v současném českém civilním kodexu mezi věci nehmotné řazena i práva, avšak jde pouze o ta práva, jejichž povaha to připouští.

Lze proto konstatovat, že odkaz římského práva ve vybraných evropských kodifikacích je stále skutečností, a bez jeho znalosti lze stěží proniknout k samé podstatě tak zdánlivě jednoznačného pojmu, jakým je věc.

Resumé

Tato diplomová práce se zaměřuje na téma definice věci dle římského práva a její vliv na soudobé kontinentální právní řády, jejímž cílem bylo představit římskoprávní vliv na vybrané kontinentální právní předpisy. K prozkoumání tohoto vlivu byla použita komparační metoda, kdy nejdříve bylo představeno vymezení věci podle římského práva a následně došlo k jejímu porovnání s vymezením věci dle vybraných kontinentálních právních předpisů.

Diplomová práce je rozčleněna na pět částí, přičemž první část je věnována obecnému úvodu a následné čtyři části jsou již věnovány samotnému tématu.

Druhá část je věnována představení základních římskoprávních právních předpisů, ze kterých lze čerpat poznání o vymezení věci a zároveň slouží jako úvod pro třetí část.

Třetí část je věnována již vymezení a rozdělení věci podle římského práva, přitom je nutné zmínit kasuistické pojetí, na kterém římské právo funguje, přičemž samotné vymezení věci v právním smyslu vycházelo především z jejího rozdělení.

Ve čtvrté části se pojednává o vymezení věci podle současných vybraných právních předpisů. Pro tyto účely byla zvolena úprava podle občanského zákoníku, rakouského, německého a českého, přičemž v každé z nich lze spatřovat římskoprávní prvky. V rakouském občanském právu, lze římskoprávní vliv spatřovat např. v oblasti rozdělení věcí, či jejího vynětí z právního obchodu. Německá civilistika sice ve své úpravě užila odlišný přístup pro vymezení věci, ale odkaz na římskoprávní úpravu lze spatřovat např. v pojetí příslušenství, či rozdělení věcí dle zastupitelnosti. Třetím zvoleným kodexem je současný český občanský zákoník z roku 2012, který se ve své úpravě inspiroval skrze rakouský občanský zákoník i právem římským, což se zde projevuje např. v systematické rozdělení věcí, či znovuzavedení zásady „*superficies solo cedit*“.

Pátá část této práce je již věnována závěrečnému shrnutí, přičemž pozornost je věnována vyzdvihnutí nejdůležitějším aspektům související s uvedeným tématem.

Resumé

This thesis focuses on the definition of thing under Roman law and its influence on contemporary continental legal orders, with the aim of presenting the Roman law influence on selected continental legal orders. To explore this influence, a comparative method was used, first presenting the definition of a thing under Roman law and then comparing it with the definition of thing under selected continental legal systems.

The thesis is divided into five parts, with the first part being focused on a general introduction and the subsequent four parts being devoted to the topic itself.

The second part is devoted to the introduction of the basic Roman law rules from which knowledge about the definition of a case can be drawn and also serves as an introduction for the third part.

The third part is already devoted to the definition and division of thing according to Roman law, while mentioning the casuistic concept on which Roman law operates, the very definition of thing in the legal sense being based primarily on its division.

The fourth part deals with the definition of thing under contemporary selected legal regulation. For these purposes, the Civil Code, the Austrian, German and Czech Civil Code have been chosen, in each of which Roman law elements can be seen. In Austrian civil law, the Roman law influence can be seen, for example, in the area of the division of property or its exclusion from legal transactions. Although German civil law has adopted a different approach to the definition of thing, a reference to Roman law can be seen, for example, in the concept of accessories or the division of things according to fungibility. The third chosen code is the current Czech Civil Code of 2012, which in its regulation was inspired by the Austrian Civil Code and Roman law, which is reflected here, for example, in the systematics of the division of things or the reintroduction of the principle of "superficies solo cedit".

The fifth part of this thesis is already devoted to the final summary, where attention is paid to highlighting the most important aspects related to the topic.

Seznam použité literatury

Monografie

1. DVOŘÁK, Jan; MALÝ, Karel a ADAMOVÁ, Karolina. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-753-7.
2. DVOŘÁK, Jan; ŠVESTKA, Jiří a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Občanské právo hmotné. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-937-3.
3. FLOSSMANN, Ursula; KALB, Herbert; NEUWIRTH, Karin: Österreichische Privatrechtsgeschichte, 7. Auflage, Verlag Osterreich GmbH, Wien 2014, ISBN 978-3-7046-6743-4.
4. HEYROVSKÝ, Leopold. Dějiny a systém soukromého práva římského. 4., opr. vyd. Praha: J. Otto, 1910.
5. KINCL, Jaromír; SKŘEJPEK, Michal a URFUS, Valentin. Římské právo. Beckovy právnické učebnice. Praha: C.H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1.
6. MALÝ, Karel. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 2. upr. vyd. Praha: Linde, 1999. ISBN 80-7201-167-7.
7. RANDA, Antonín. Systemu rakouského obecného práva soukromého díl zvláštní. II., Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém / sepsal Antonín Randa. Praha, Edvard Grégr, 1847.
8. REBRO, Karol a BLAHO, Peter. Rímske právo. 2. dopl. vyd. Bratislava: MANZ, 1997. 388 s. ISBN 80-85719-08-8.
9. SCHELLEOVÁ, Ilona, SCHELLE, Karel. Civilní kodexy: 1811 – 1950 - 1964 : [Určeno pro posl. práv. fak.]. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-210-0597-1.
10. SKŘEJPEK, M., IUS ET RELIGIO, Právo a náboženství ve starověkém Římě. Pelhřimov, Vydavatelství 999, 1999. ISBN 80-901064-8-X.
11. SKŘEJPEK, Michal, BĚLOVSKÝ, Petr, ŠEJDL, Jan, FALADA, David. Římské právo v občanském zákoníku: komentář a prameny. Praha: Auditorium, 2017. ISBN 978-80-87284-65-0.
12. SKŘEJPEK, Michal. Lex et ius: zákony a právo antického Říma. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-686-6.

13. SKŘEJPEK, Michal. Římské soukromé právo: systém a instituce. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-334-6.
14. SOMMER, Otakar. Učebnice soukromého práva římského, II. díl, reprint původního vydání z roku 1946, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, ISBN 978-80-7357-616-5.
15. URFUS, Valentin. Historické základy novodobého práva soukromého: římskoprávní dědictví a soukromé právo kontinentální Evropy. 2 vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, ISBN 80-7179-504-6.
16. VAŠEČKA, Jan. Věc v právním smyslu v historickém pohledu. Acta Universitatis Brunensis Iuridica. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1979.
17. VOJÁČEK, Ladislav; SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. České právní dějiny. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4.

Prameny

1. BLAHO, Peter a VAŇKOVÁ, Jarmila. Corpus Iuris Civilis. Digesta. Tomus I. / Peter Blaho, Jarmila Vaňková. Bratislava: Eurokódex, 2008. 528 s. ISBN 978-80-89363-07-0.
2. BLAHO, Peter; SKŘEJPEK, Michal. Iustiniani Institutiones - Justiniánské instituce. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2010. 411 s. Fontes iuris Romani. ISBN 978-80-246-1749-7.
3. Cís. patent č. 223/1852 ř.z. ze dne 24. října 1852 o ustanoveních týkajících se výroby, obchodu a držení zbraní a věcí muničních a nošení zbraní (zbrojní patent).
4. GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Přeložil Jaromír KINCL. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-054-3.
5. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES. Online <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679>.
6. SKŘEJPEK, Michal (ed.) Digesta Seu Pandectae II/Digesta neboli Pandekty II. Praha: Karolinum, 2019. ISBN: 978-80-246-4332-8.
7. Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech: účinnost - 1. ledna 2021. Edice AZ – aktuální úplná znění. Praha: Verlag Dashöfer
8. Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník

Články

1. BUBELOVÁ, Kamila, ed. Res – věci v římském právu: sborník příspěvků z 10. konference právních romanistů ČR a SR konané ve dnech 14.-16.3.2008 v Olomouci. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 119 s. Sborníky. ISBN 978-80-244-2151-3.
2. KNAIZL, Zdeněk, 2023. Věc v právním smyslu v kontextu historického vývoje a jeho současné reflexe v exekučním právu. *Komorní listy*. **2023**(2), dostupné na: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembsgnpww3c7gjpgxgzsgy&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search>.

Komentáře

1. KINDL, Milan. Občanský zákoník: praktický komentář. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.
2. KOZIOL, Helmut; BYDLINSKI, Peter; BOLLENBERGER, Raimund; APATHY, Peter; BYDLINSKI, Michael et al., HAAS, Susanne (ed.). Kurzkomentar zum ABGB: allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, Ehegesetz, Konsumentenschutzgesetz, IPR-Gesetz, Rom I- und Rom II-VO. 4., überarbeitete Auflage. Wien: Verlag Österreich, 2014. ISBN 978-3-7046-6600-0.
3. LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: komentář. Obecná část. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2022. 2 svazky (xxx, 2262 stran). Velké komentáře. ISBN: 978-80-7400-852-8.
4. MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. §419-654. Praha: Leges, 2014, 1264 s. ISBN 978-80-7502-003-1.
5. Petrov, Jan, Výtisk, Michal, Beran, Vladimír a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, dostupné na: <https://app.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4za&rowIndex=0>.
6. PRÜTTING, Hanns; WEGEN, Gerhard; WEINREICH, Gerd Weinreich. Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar. 18. Auflage. Luchterhand Verlag, 2023, § 90, online na <https://research.wolterskluwer-online.de/document/b268533e-126e-398c-92aa-fa1f7ee27457> § 90.
7. ROUČEK, František a Jaromír SEDLÁČEK. Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi: 2. díl., §§285-530 Praha: ASPI Publishing, 2002. ISBN 80-85963-60-4.
8. SCHMOECKEL, Mathias; RÜCKERT, Joachim; ZIMMERMANN, Reinhard. Historisch-kritischer Kommentar zum BGB. Mohr Siebeck, Tübingen 2003, ISBN 3-16-147909-2.

9. ŠVESTKA, Jiří. Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6.

Internetové zdroje

1. Bělovský, P. Občanské právo. In Bobek, M. - Molek, P. - Šimíček, V. (eds.), Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví. Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita: Brno, 2009, str. 426. Přístupné na <http://www.komunistickepravo.cz>
2. ONDRŮŠ, Miroslav. K právní povaze lidského těla. Právní rozhledy, 2018. Dostupné online <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrhbpxa4s7gezv6mjul5zv6nbwgmhxg2zs&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search>.
3. SCOTT, Samuel P. *THE DIGEST OR PANDECTS OF JUSTINIAN*. Online. 1932. Dostupné z: https://droitromain.univ-grenoble-alpes.fr/Anglica/digest_Scott.htm.

Judikatura

1. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004

